

Paulina Twardoch^{a)}

 <https://orcid.org/0000-0001-8941-0687>

Wojciech Klyta^{b)}

 <https://orcid.org/0000-0001-7549-4269>

Kolejny przejaw fenomenu kodyfikacji prawa prywatnego międzynarodowego w Ameryce Łacińskiej — urugwajska Ustawa Ogólna o Prawie Prywatnym Międzynarodowym n° 19.920 z 17 listopada 2020 r. Zagadnienia wybrane

Abstract: The article deals with the new Uruguayan act on private international law, i.e. the General Act on Private International Law n° 19.920 of the 17th of November 2020. The authors aim to analyse and assess its solutions, especially in the areas of matrimonial property relations, succession and legal entities, taking into account historical and comparative perspectives.

The study presents the origins of the Act, its structure, main characteristics and ideas, and essential novelties introduced thereby. As for matrimonial property relations and succession, the authors focus on the question of the applicable law, while as for legal entities, also on the notion of the recognition of their legal personality. Within the comparative remarks, new Uruguayan provisions are explained against the background of Argentinian, Brazilian, Chilean, Colombian, Cuban, Dominican, Panamanian,

^{a)} Dr hab., prof. UŚ, Uniwersytet Śląski.

^{b)} Dr hab., prof. UŚ, Uniwersytet Śląski.

Paraguayan, Peruvian and Venezuelan rules, as well as international multilateral conventions and European Union regulations.

Keywords: new Uruguayan act on private international law — matrimonial property relations — succession — legal entities — comparative perspective

1. Uwagi wstępne

Początek nowej dekady obecnego stulecia przyniósł kolejną kodyfikację prawa prywatnego międzynarodowego w Ameryce Łacińskiej. Mianowicie dnia 16 marca 2021 r. weszła w życie urugwajska Ustawa Ogólna o Prawie Prywatnym Międzynarodowym n° 19.920 z 17 listopada 2020 r. [dalej: Ustawa Ogólna z 2020 r.]¹. Zastąpiła ona promulgowaną 3 grudnia 1941 r. ustawę n° 10.084, stanowiącą Dodatek do Kodeksu Cywilnego (Apéndice del Código Civil) i znaną pod nazwą „ustawa Vargasa”, od nazwiska jej twórcy — urugwajskiego profesora, Álvaro Vargasa Guillemette’a².

W ramach analizy przedstawionej w kolejnych sekcjach niniejszego opracowania omówione zostaną wybrane zagadnienia dotyczące wspomnianej wyżej nowej regulacji, w szczególności sposób unormowania problematyki stosunków majątkowych małżeńskich, spraw spadkowych oraz osób prawnych.

W tym miejscu zaś wypada zauważyć, że w doktrynie z zakresu prawa porównawczego wyróżnić można w pewnym uproszczeniu dwa nurty. I tak, przedmiotem ożywionego zainteresowania przedstawicieli pierwszego z nich są zagadnienia wiążące się z wpływem państw będących potęgami handlowymi na proces unifikacji międzynarodowego prawa handlowego³. Natomiast przedstawiciele drugiego prądu podejmują problematykę wiążącą się z wkładem mniejszych państw w ten proces⁴.

¹ Ley General de Derecho Internacional Privado N° 19.920 — tekst ustawy dostępny na stronie: <https://www.impo.com.uy/bases/leyes/19920-2020> [Dostęp: 13.04.2023].

² C. Fresnedo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto y Contexto. Ley General de Derecho Internacional Privado N.º 19.920*, Fundación de Cultura Universitaria, Montevideo, 2021, s. 19; C. Fresnedo de Aguirre, *Actualización. Curso de Derecho Internacional Privado*, Fundación de Cultura Universitaria, Montevideo, 2021, s. 9.

³ A.J. Kanning, *Unification of Commercial Contract Law: The Role of Dominant Economy*, „*Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*” 2021, Bd. 85, H. 2, s. 326—356, <https://doi.org/10.1628/rabelsz-2021-0003>.

⁴ D. Martiny, *Die kleinen Rechtssystem der Welt — Klein-, Kleinststaaten und Teilrechtsgebiete in der Rechtsvergleichung*, in: *Aufbruch nach Europa 75 Jahre Max Planck Institut für Privatrecht*, Hrsg. J. Basedow et al., Mohr Siebeck, Tübingen, 2001, s. 829—850.

Podobnie, w piśmiennictwie z zakresu prawa prywatnego międzynarodowego uchwycono fenomen polegający na tym, że unormowania obowiązujące w niewielkich państwach dają z reguły impuls do dalszego rozwoju prawa kolizyjnego⁵. Dla dostrzeżenia tego rodzaju potencjału tkwiącego w prawie urugwajskim istotne jest, by zwrócić uwagę, że urugwajskie przepisy prawa prywatnego międzynarodowego oparte są na metodzie savigniańskiej⁶.

Poniższa analiza stanowi zatem próbę nawiązania do występującej już w dawniejszym piśmiennictwie tendencji wyrażającej się w badaniu norm zagranicznych podejmowanym w celu znalezienia najślusniejszych uregulowań życia ludzkiego⁷.

2. Geneza Ustawy Ogólnej z 2020 r.

Nowa kodyfikacja, będąca zwieńczeniem 26 lat prac zainicjowanych przez Profesora Didiera Operttiego Badána⁸, powstała w odpowiedzi na potrzebę aktualizacji unormowań prawa prywatnego międzynarodowego pochodzenia krajowego w obliczu zmian, jakie od czasu przyjęcia dawnej ustawy dokonały się w rzeczywistości społecznej i ekonomicznej⁹ oraz w otoczeniu prawnym. Jak podnoszą C. Fresnendo de Aguirre i G.A. Lorenzo Idiarte, wiele rozwiązań ustawy z 1941 r. stało się

⁵ J. Samtleben, *Der Kleinstaat Uruguay als Zentrum des Internationalen Privatrechts*, in: *Festschrift für Dieter Martiny zum 70. Geburtstag*, Hrsg. N. Witzleb, Mohr Siebeck, Tübingen, 2014, s. 567—594.

⁶ Zasada siedziby stosunku prawnego, zaproponowana przez F.C. von Savigny'ego, została przed stuleciem porównana przez M. Gutzwillera do klucza pasującego do wszystkich zamków, na które zamknięte są drzwi, za którymi to drzwiami ukryte są rozwiązania wszystkich zagadek pojawiających się na płaszczyźnie prawa prywatnego międzynarodowego — M. Gutzwiller, *Der Einfluß Savignys auf die Entwicklung des Internationalprivatrechts*, *Collectanea Friburgensia*, Veröffentlichungen der Universität Freiburg (Schweiz), Bd. 19, Freiburg, 1923, s. 85; ze współczesnej literatury — zob. J. Poczobut, *Równość systemów prawnych w polskim prawie prywatnym międzynarodowym: iluzja czy rzeczywistość?*, „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” [dalej: PPPM] 2021, T. 28, s. 6—43.

⁷ Zob. H. Teixeira Valladao, *Prawo Ameryki Łacińskiej*, przeł. H. Trammer, „Studia et Documenta” 1959, T. 18, s. 1—20.

⁸ Zob. C. Fresnendo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 19; G.A. Lorenzo Idiarte, *Derecho Internacional Privado Uruguayo Codificado. La Ley General de Derecho Internacional Privado. Ley N.º 19.920*, Fundación de Cultura Universitaria, Montevideo, 2021, s. 9; C. Fresnendo de Aguirre, *Actualización...*, s. 9.

⁹ Zob. C. Fresnendo de Aguirre, *Actualización...*, s. 9.

przestarzałych. W szczególności, nie były one zgodne z zasadami równouprawnienia płci oraz równego traktowania dzieci bez względu na ich pochodzenie¹⁰. Jednocześnie, w okresie obowiązywania ustawy z 1941 r. istotnie rozwinęły się: źródła prawa prywatnego międzynarodowego pochodzenia międzynarodowego, międzynarodowa ochrona praw człowieka oraz krajowe regulacje kolizyjne innych państw regionu¹¹.

Jeśli chodzi o źródła prawa prywatnego międzynarodowego pochodzenia międzynarodowego, we wspomnianym wyżej przedziale czasowym Urugwaj ratyfikował:

- różnorodne konwencje powstałe w ramach Międzyamerykańskiej Wyspecjalizowanej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego (CIDIP), pod auspicjami Organizacji Państw Amerykańskich;
- stanowiące owoc prac w ramach ONZ: Konwencję o przedawnieniu w międzynarodowej sprzedaży towarów, sporządzoną w Nowym Jorku dnia 14 czerwca 1974 r., Konwencję o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów, sporządzoną w Wiedniu dnia 11 kwietnia 1980 r. oraz Konwencję o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych, sporządzoną w Nowym Jorku dnia 10 czerwca 1958 r.;
- powstałe w ramach Konferencji Haskiej Prawa Prywatnego Międzynarodowego: Konwencję dotyczącą cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzoną w Hadze dnia 25 października 1980 r. oraz Konwencję o ochronie dzieci i współpracy w dziedzinie przysposobienia międzynarodowego, sporządzoną w Hadze dnia 29 maja 1993 r.

Poza tym, Urugwaj stał się stroną konwencji z zakresu prawa prywatnego międzynarodowego opracowanych pod auspicjami MERCOSUR¹².

Warto przy tym odnotować aktywne uczestnictwo urugwajskich delegacji tak w pracach UNCITRAL-u, jak UNIDROIT. Poza tym w ciągu ostatnich dwóch dekad Urugwaj wykazał się istotną aktywnością w łonie Konferencji Haskiej Prawa Prywatnego Międzynarodowego¹³, której jest członkiem począwszy od 1983 r.¹⁴ Trzeba też wskazać na czynny udział Urugwaju w CIDIP¹⁵. Z inicjatywy tego państwa, na piątej Międzyame-

¹⁰ C. Fresnedo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 19; C. Fresnedo de Aguirre, *Actualización...*, s. 9.

¹¹ Zob. C. Fresnedo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 42—43.

¹² *Ibidem*, s. 40—43.

¹³ *Ibidem*, s. 41—42.

¹⁴ J. Samtleben, *Der Kleinstaat...*, s. 587.

¹⁵ J. Samtleben, *Die Interamerikanischen Spezialkonferenzen für internationales Privatrechts*, „*Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*” 1980, Bd. 44, H. 2, s. 257—320; C. Fresnedo de Aguirre, *CIDIP*, in: *Encyclopedia of Private International Law*, vol. 1, eds. J. Basedow, G. Rühl, F. Ferrari,

rykańskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego, została przyjęta rezolucja zachęcająca inne kraje Ameryki Łacińskiej do przyłączenia się do CIDIP. Z zachęty tej skorzystały: Brazylia, Kostaryka, Dominikana, Ekwador, Nikaragua, Panama, Paragwaj i Peru.

Wypada również wspomnieć, że Urugwaj jako pierwsze państwo na świecie podpisał Konwencję o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych, sporządzoną w Hadze dnia 2 lipca 2019 r.¹⁶

Ponadto, ze względu na doniosłe powiązanie pomiędzy międzynarodową ochroną praw człowieka a prawem prywatnym międzynarodowym, należy zwrócić uwagę na przystąpienie przez Urugwaj do Amerykańskiej Konwencji o Prawach Człowieka, sporządzonej w San José de Costa Rica dnia 22 listopada 1969 r., oraz do Konwencji o prawach dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r.¹⁷

W obliczu rozwoju źródeł prawa prywatnego międzynarodowego pochodzenia międzynarodowego obowiązujących w Republice oraz przystąpienia Urugwaju do międzynarodowych konwencji chroniących prawa człowieka pojawiła się konieczność zharmonizowania z nimi regulacji prawa prywatnego międzynarodowego o genezie krajowej.

Jednocześnie dostrzeżono potrzebę uwzględnienia zmienionego pejzażu prawnoprywatniemiędzynarodowego innych państw Ameryki Łacińskiej. Wypada w tym miejscu wspomnieć o określonej jako pionierska¹⁸ wenezuelskiej ustawie o prawie prywatnym międzynarodowym z dnia 6 sierpnia 1998 r. [dalej: wenezuelska ustawa o p.p.m.]¹⁹, a także o nowych kodyfikacjach kolizyjnoprawnych przyjętych w Republice Argentyńskiej (w 2014 r.)²⁰, w Republice Panamy

P. de Miguel Asensio, Entries A—H, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2017, s. 320—329.

¹⁶ <https://assets.hcch.net/docs/806e290e-bbd8-413d-b15e-8e3e1bf1496d.pdf> [Dostęp: 13.04.2023].

¹⁷ C. Fresnedo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 168; C. Fresnedo de Aguirre, *New Uruguayan General Act on Private International Law*, „Yearbook of Private International Law” 2020/2021, vol. 22, s. 343, <https://doi.org/10.9785/9783504387587-016>.

¹⁸ Tak w szczególności J.C. Fernández Rozas, *Uruguay estrena una Ley General de Derecho internacional privado* (17 noviembre 2020), 21 noviembre 2020 — tekst artykułu dostępny na stronie: <https://fernandezrozas.com/2020/11/21/uruguay-estrena-una-ley-general-de-derecho-internacional-privado/> [Dostęp: 10.01.2023].

¹⁹ Ley de Derecho Internacional Privado de Venezuela — tekst ustawy dostępny na stronie: <https://sociedip.files.wordpress.com/2013/12/ley-de-derecho-internacional-privado-de-venezuela.pdf> [Dostęp: 13.04.2023].

²⁰ Argentyna inkorporowała rozbudowaną regulację kolizyjnoprawną do nowego Kodeksu cywilnego i handlowego, promulgowanego 7 października 2014 r. (art. 2594—

(w 2014 r., a następnie w 2015 r.)²¹ oraz w Republice Dominikany (w 2014 r.)²².

Już w 1998 r. Profesor Opertti, będący wówczas Ministrem ds. Stosunków Zewnętrznych Urugwaju, zainicjował powołanie Grupy Roboczej, której zadaniem było opracowanie projektu ustawy o prawie prywatnym międzynarodowym. Projekt został przedstawiony w Parlamencie 14 września 2004 r., ale ze względu na koniec kadencji parlamentarnej utracił status projektu legislacyjnego. Grupa Robocza wykorzystała tę okoliczność, aby uzupełnić proponowaną regulację i zharmonizować ją z innymi źródłami prawa. Prace te zakończyły się w 2008 r., a 17 czerwca 2009 r. projekt został przyjęty jednomyślnie przez Senat. Ponieważ jednak dobiegła końca kolejna kadencja Parlamentu, projekt ponownie utracił status projektu legislacyjnego. Podobnie stało się w Parlamencie następnej kadencji. Pomyślnie zakończenie procesu legislacyjnego nastąpiło dopiero w Parlamencie w nowo ukonstytuowanym składzie, którego pracę zainaugurowano w lutym 2020 r. 1 września 2020 r. projekt zaaprobowany został przez Senat, a 17 listopada 2020 r. — przez Izbę Reprezentantów. 27 listopada 2020 r. przyjęty akt promulgowano jako ustawę nr 19.920. 16 grudnia 2020 r. została ona ogłoszona w Dzienniku Urzędowym (Diario Oficial). Jak już wspomniano, ustawa weszła w życie 16 marca 2021 r.²³

2671; Código Civil y Comercial de la Nación — Ley 26.994; tekst kodeksu dostępny na stronie: <http://servicios.infoleg.gob.ar/infolegInternet/anexos/235000-239999/235975/norma.htm> [Dostęp: 13.04.2023]).

²¹ Ustawa nr 7 z dnia 8 maja 2014 r., mocą której przyjęto Kodeks Prawa Prywatnego Międzynarodowego (la Ley 7 de 2014 que adopta el Código de Derecho Internacional Privado de la República de Panamá) została zastąpiona ustawą nr 61 z dnia 7 października 2015 r. (la Ley No. 61 de 7 de octubre de 2015, que subroga la Ley 7 de 2014 que adopta el Código de Derecho Internacional Privado de la República de Panamá; tekst ustawy dostępny na stronie: https://www.gacetaoficial.gob.pa/pdfTemp/27885_A/GacetaNo_27885a_20151008.pdf [Dostęp: 13.04.2023]).

²² Ustawa nr 544-14 o prawie prywatnym międzynarodowym Republiki Dominikany z dnia 15 października 2014 r. (Ley núm. 544-14 sobre Derecho Internacional Privado de la República Dominicana; tekst ustawy dostępny na stronie: <http://www.asadip.org/v2/wp-content/uploads/2017/02/Ley-544-14-sobre-Derecho-Internacional-Privado-de-la-Republica-Dominicana.pdf> [Dostęp: 13.04.2023]). Na temat ustawy — zob. K. Sznajder-Peroń, P. Twardoch, *Normy części ogólnej prawa prywatnego międzynarodowego w dominikańskiej ustawie z 2014 roku*, PPPM 2017, T. 20, s. 139—161.

²³ C. Fresnedo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 19—21.

3. Struktura, główne cechy i założenia Ustawy Ogólnej z 2020 r., najistotniejsze nowości

Nowa urugwajska kodyfikacja prawa prywatnego międzynarodowego ma postać odrębnego aktu normatywnego — Ustawy Ogólnej z 2020 r. Zerwano zatem z tradycją inkorporowania reguł z tej dziedziny do kodeksu cywilnego²⁴.

Unormowania zamieszczone w Ustawie Ogólnej z 2020 r. dotyczą zasadniczo dwóch sfer: prawa właściwego oraz jurysdykcji międzynarodowej. Ustawa składa się z 63 artykułów, ujętych w 13 rozdziałów zatytułowanych:

- I. „Normy ogólne” (art. 1—13);
- II. „Domicyl osób fizycznych” (art. 14—16);
- III. „Istnienie, status i zdolność osób fizycznych” (art. 17—21);
- IV. „Prawo rodzinne” (art. 22—29);
- V. „Sprawy spadkowe” (art. 30—32);
- VI. „Osoby prawne” (art. 33—38);
- VII. „Rzeczy” (art. 39—42);
- VIII. „Forma czynności (prawnych)” (art. 43);
- IX. „Zobowiązania” (w obrębie tego rozdziału wydzielono dwie sekcje: „Zobowiązania umowne”, obejmującą art. 44—51, oraz „Zobowiązania, które powstają bez umowy”, obejmującą art. 52—53);
- X. „Pełnomocnictwa” (art. 54);
- XI. „Przedawnienie” (art. 55—56);
- XII. „Jurysdykcja międzynarodowa” (art. 57—61);
- XIII. „Przepisy końcowe” (art. 62—63).

Dalsza analiza koncentrować się będzie na uregulowaniach dotyczących prawa właściwego, a w przypadku osób prawnych — także na pojęciu uznania ich osobowości prawnej.

Regulacje Ustawy Ogólnej z 2020 r. zharmonizowane są z Konwencją Międzyamerykańską o Normach Ogólnych Prawa Prywatnego Międzynarodowego, sporządzoną w Montevideo dnia 8 maja 1979 r. [dalej: Konwencja o Normach Ogólnych PPM]. Harmonizację tę osiągnięto przejmując rozwiązania Konwencji do ustawy, przy czym niektóre z tych rozwiązań zostały rozwinięte (chodzi tu w szczególności o dostosowanie, odesłanie, przepisy wymuszające swoje zastosowanie)²⁵.

²⁴ Zob. *ibidem*, s. 23.

²⁵ Zob. *ibidem*.

Jak oceniają C. Fresnendo de Aguirre i G.A. Lorenzo Idiarte, Ustawa Ogólna z 2020 r. uwzględnia ewolucję otaczającej rzeczywistości oraz aktualną koncepcję prawa prywatnego międzynarodowego, której podstawowym założeniem jest zapewnienie uczestnikom międzynarodowego obrotu prywatnoprawnego pewności i przewidywalności prawa. Jednocześnie, te tradycyjne rozwiązania, które uznano za wciąż adekwatne, zostały utrzymane. Są to w szczególności: posłużenie się łącznikiem domicylu dla wskazania prawa właściwego w odniesieniu do zdolności osób fizycznych oraz posłużenie się łącznikiem miejsca położenia rzeczy dla wyznaczenia statutu rzeczowego²⁶.

Pierwszą z zasad, którym hołduje Ustawa Ogólna z 2020 r., jest zasada międzynarodowości (*principio de internacionalidad*). Wyrażono ją w art. 1 Ustawy Ogólnej z 2020 r. Zakłada ona — w nawiązaniu do fundamentów prawa prywatnego międzynarodowego — równość wszystkich porządków prawnych. Pochodnymi tej zasady są: wyartykułowany *expressis verbis* w art. 2 nakaz stosowania prawa obcego przez sąd *ex officio* oraz dopuszczenie w art. 6 zastosowania przez sąd przepisów wymuszających swoje zastosowanie państwa trzeciego, z którym sprawa wykazuje istotne powiązania. Poza tym w duchu zasady międzynarodowości starano się ukształtować wszystkie rozwiązania szczegółowe ustanowione w Ustawie Ogólnej z 2020 r., tak by służyły one realizacji postulatów otwartości na heterogeniczność świata²⁷.

Inną podstawową zasadą ucieleśnioną w Ustawie Ogólnej z 2020 r. jest zasada ochrony porządku publicznego. Odzwierciedleniem tej zasady ujmowanej w aspekcie negatywnym są: po pierwsze, mechanizm, który został ustanowiony w art. 5, a który — rozpatrując rzecz w kategoriach znanych polskiemu systemowi prawnemu — należałoby zakwalifikować jako klauzulę porządku publicznego; po drugie, mechanizm zaradczy przewidziany na wypadek obejścia prawa, statuowany w art. 7. Natomiast przejawem realizacji omawianej zasady ujmowanej w aspekcie pozytywnym jest przepis art. 6 stanowiący podstawę dla stosowania urugwajskich *lois de police*²⁸.

Kolejna zasada przyświecająca twórcom tekstu ustawy to zasada merytorycznoprawnej harmonii rozstrzygnięć. Narzuciła ona konieczność odpowiednio szerokiego zakresienia poszczególnych kategorii kolizyjnych (zakresów poszczególnych norm kolizyjnych) tak, by dana kategoria mieściła w sobie zbiór wzajemnie powiązanych zagadnień, co

²⁶ Ibidem.

²⁷ Zob. ibidem, s. 28.

²⁸ Zob. ibidem, s. 28—29; na temat instrumentów ustanowionych w art. 5—7 Ustawy Ogólnej z 2020 r. — zob. też C. Fresnendo de Aguirre, *New Uruguayan...*, s. 338—339.

do których pożądanym jest poddanie ich jednemu prawu właściwemu. W duchu omawianej zasady rozszerzono także — względem unormowania ustanowionego w Konwencji o Normach Ogólnych PPM — spektrum zastosowania zabiegu dostosowania stykających się z sobą norm należących do różnych systemów prawnych²⁹. Jak zobaczymy w toku dalszej analizy, rozpatrywana zasada nie została zrealizowana w szczególności w sferze spraw spadkowych.

Twórcy tekstu ustawy kierowali się również postulatem zapewnienia międzynarodowej harmonii rozstrzygnięć, stanowiącym pochodną zasady pewności i przewidywalności prawa. W szczególności, na tej kanwie, z uwagi na powszechność na świecie dopuszczalności wyboru prawa właściwego dla zobowiązań umownych, jako zasadę w sferze kontraktów przyjęto kolizyjnoprawną autonomię woli (art. 45)³⁰. To ostatnio wspomniane rozwiązanie jest także jednym z owoców dążenia do realizacji tzw. zasady skuteczności (*principio de eficacia*), zakładającej konieczność stosowania prawa w danych okolicznościach najbardziej odpowiedniego.

Wreszcie, również i w tym przypadku działając zgodnie z zasadą pewności i przewidywalności prawa, poprzez ustanowienie w art. 9 mechanizmu uznania sytuacji prawnej potwierdzono przywiązanie do teorii poszanowania praw nabytych³¹.

Jako najistotniejsze nowości przyjęte w Ustawie Ogólnej z 2020 r. — w zakresie, w jakim chodzi o unormowania właściwości prawa — wskazuje się w literaturze: po pierwsze, wspomniane powyżej wprowadzenie swobody wyboru prawa jako zasady w sferze zobowiązań umownych; po drugie, ujęcie pochodzenia dziecka jako odrębnej kategorii kolizyjnoprawnej i odejście od dyskryminacji dzieci urodzonych poza małżeństwem³².

²⁹ W Konwencji dostosowanie uregulowane zostało jako środek zaradczy w przypadku styku różnych systemów prawnych w odniesieniu do różnych aspektów jednego stosunku prawnego (art. 9 Konwencji), natomiast w myśl Ustawy Ogólnej z 2020 r. (art. 11), jak wyjaśniają C. Fresnendo de Aguirre i G.A. Lorenzo Idiarte, dostosowanie należy przeprowadzić także wówczas, gdy w danej sprawie różne systemy prawne dochodzą do głosu obok siebie w odniesieniu do różnych stosunków prawnych. Zob. C. Fresnendo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 29. Na temat dostosowania — zob. C. Fresnendo de Aguirre, *New Uruguayan...*, s. 340.

³⁰ Zob. C. Fresnendo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 29—30.

³¹ Teoria poszanowania praw nabytych znalazła wcześniej wyraz normatywny w wiążącej Urugwaj od 1979 r. Konwencji o Normach Ogólnych PPM (art. 7 Konwencji). Zob. C. Fresnendo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 32—33; C. Fresnendo de Aguirre, *New Uruguayan...*, s. 339.

³² Tak C. Fresnendo de Aguirre, *New Uruguayan...*, s. 351—352. Zob. też C. Fresnendo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 25.

4. Stosunki majątkowe małżeńskie

W Ustawie Ogólnej z 2020 r. ustanowiono odrębną normę kolizyjną wskazującą prawo właściwe dla małżeńskich umów majątkowych. Jest to rozwiązanie rzadko spotykane, zarówno w skali świata, jak i regionu. Najczęściej bowiem kwestie dopuszczalności, ważności materialnej oraz skutków takich umów ujęte są w ramach zakresu zastosowania statutu małżeńskiego ustroju majątkowego czy też statutu małżeńskich stosunków majątkowych (przy czym w niektórych ustawodawstwach krajowych oraz w niektórych międzynarodowych aktach normatywnych występują szczególne normy kolizyjne odnoszące się do formy małżeńskiej umowy majątkowej)³³. Natomiast osobną normę określającą właściwość prawa w odniesieniu do małżeńskich umów majątkowych przyjęto w szczególności w ustawodawstwie argentyńskim³⁴.

Warto też zaznaczyć, że rozwiązanie polegające na odrębnym uregulowaniu właściwości prawa w kwestii małżeńskich umów majątkowych jest nowością w stosunku do regulacji ustanowionej w Dodatku do Kodeksu Cywilnego. Pod rządem tej ostatniej problematyka małżeńskich umów majątkowych objęta była zakresem zastosowania statutu stosunków majątkowych między małżonkami³⁵.

Omawiana nowa norma zamieszczona została w art. 25 ust. 1 Ustawy Ogólnej z 2020 r. Inaczej niż przepis argentyński, nie różnicuje ona reżimu kolizyjnoprawnego w zależności od tego, czy chodzi o umowy przedmałżeńskie, czy o umowy zawarte w czasie trwania małżeństwa. Użyte w niej wyrażenie „umowy małżeńskie o ustroju majątkowym” (hiszp. *convenciones matrimoniales sobre el régimen de bienes*) obejmuje oba rodzaje umów³⁶. W odniesieniu do tej kategorii kolizyjnoprawnej analizowana norma urugwajska wskazuje jako właściwe prawo miejsca zawarcia umowy. Również pod tym względem zachodzi różnica w stosunku do unormowania argentyńskiego, które posługuje się kryterium domicylu, a ściślej: pierwszego domicylu małżeńskiego w odniesieniu do umów przedmałżeńskich i domicylu małżeńskiego

³³ Szerzej na ten temat — zob. P. Twardoch, *Umowy małżeńskie w prawie prywatnym międzynarodowym*, C.H. Beck, Warszawa, 2019, s. 19—22.

³⁴ Art. 2625 ust. 1 argentyńskiego Kodeksu cywilnego i handlowego.

³⁵ Zob. C. Fresnedo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 162—163; C. Fresnedo de Aguirre, *Actualización...*, s. 47.

³⁶ R.B. Santos Belandro, *Ley general de Derecho internacional privado de la República Oriental del Uruguay 19.920, de 17 de noviembre de 2020: el texto y su contexto americano. Curso general*, Asociación de Escribanos del Uruguay, Montevideo, 2021, s. 600.

z chwili zawarcia umowy w odniesieniu do umów zawartych po zawarciu małżeństwa.

Oceniając dobór łącznika dokonany przez ustawodawcę urugwajskiego w odniesieniu do małżeńskich umów majątkowych, należy zauważyć, że miejsce zawarcia takiej umowy może być zupełnie przypadkowe. Taka sytuacja zachodzi chociażby wówczas, gdy nupturieneci zawierają umowę (przed)małżeńską przy okazji pobytu w państwie, w którym zawierają związek małżeński, lecz z którym nie są w żaden inny sposób powiązani (samo miejsce zawarcia małżeństwa jest zatem przypadkowe)³⁷. Aczkolwiek warto odnotować, że sądy w USA niejednokrotnie uznają za właściwe dla umowy (przed)małżeńskiej właśnie *legem loci contractus*³⁸.

Jak wskazuje się w urugwajskiej literaturze, statut małżeńskiej umowy majątkowej, wyznaczony przez nową regulację, określa w szczególności granice dopuszczalnej treści takiej umowy³⁹. R.B. Santos Belandro dodaje, iż statut ten decyduje również o dopuszczalności zawarcia małżeńskiej umowy majątkowej w czasie trwania małżeństwa⁴⁰ i o tym, czy wymagana jest rejestracja małżeńskiej umowy majątkowej, oraz o charakterze wpisu do rejestru (deklaratoryjnym lub konstytutywnym)⁴¹.

W braku małżeńskiej umowy majątkowej, stosunki majątkowe małżonków, zgodnie z normą z art. 25 ust. 2 Ustawy Ogólnej z 2020 r., podlegają co do zasady prawu państwa pierwszego domicylu małżeńskiego. Utrzymano zatem tradycyjny w urugwajskim systemie prawnym łącznik wyznaczający prawo właściwe dla małżeńskich stosunków majątkowych, niemniej, inaczej niż w dawnej regulacji (d. art. 2397 urugwajskiego Kodeksu cywilnego), wprowadzono także łączniki subsydiarne⁴². I tak, w braku pierwszego domicylu małżeńskiego lub w braku możliwości jego ustalenia, zgodnie z normą z art. 25 ust. 3, dochodzi do głosu prawo państwa, w którym każdy z małżonków miał swój domicyl w chwili zawarcia małżeństwa. Wreszcie, w myśl normy z art. 25 ust. 4 Ustawy Ogólnej z 2020 r., w przypadkach nieobjętych poprzednimi normami z art. 25 stosunki majątkowe między małżonkami podlegają prawu miejsca zawarcia małżeństwa.

³⁷ Zob. P. Twardoch, *Umowy małżeńskie...*, s. 44.

³⁸ Szerzej na ten temat — ibidem, s. 26, 44.

³⁹ C. Fresnedo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 162.

⁴⁰ R.B. Santos Belandro, *Ley general...*, s. 599—600. Por. C. Fresnedo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 162.

⁴¹ R.B. Santos Belandro, *Ley general...*, s. 600.

⁴² C. Fresnedo de Aguirre, *Actualización...*, s. 47. Zob. też C. Fresnedo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 47, 163—164.

Domicyl małżeński został zdefiniowany w art. 23 Ustawy Ogólnej z 2020 r. jako znajdujący się w państwie, w którym małżonkowie żyją wspólnie lub w którym każdy z nich ma swój własny domicyl. Uściślono przy tym, że poza tymi przypadkami domicyl małżeński nie istnieje, a każdy z małżonków ma swój własny domicyl, który ustala się zgodnie z normą ogólną z art. 14 Ustawy Ogólnej z 2020 r., dotyczącą domicylu osób fizycznych. Warto wspomnieć, że definicję domicylu małżeńskiego ustanowiono również w argentyńskim prawie prywatnym międzynarodowym⁴³.

Co do kryterium domicylu, jeśli chodzi o regulacje wskazujące prawo właściwe dla małżeńskich stosunków majątkowych (małżeńskiego ustroju majątkowego), należy stwierdzić, iż jest ono w Ameryce Łacińskiej rozpowszechnione⁴⁴. Znacznie rzadziej natomiast spotyka się w regionie rozwiązanie polegające na wskazaniu wspomnianego wyżej prawa za pomocą więcej niż dwóch ułożonych w kaskadę norm kolizyjnych posługujących się łącznikami obiektywnymi. Z taką konstrukcją, poza prawem urugwajskim, mamy do czynienia na tle unormowania z art. 30 w zw. z art. 31 ust. 2 Projektu ustawy modelowej OHADAC dotyczącej prawa prywatnego międzynarodowego⁴⁵ [dalej: Projekt OHADAC o p.p.m.] oraz na tle unormowania z art. 42 w zw. z art. 43 dominikańskiej ustawy o prawie prywatnym międzynarodowym z 2014 r.⁴⁶ Dobór łączników na pierwszym i ostatnim stopniu kaskad przyjętych w wymienionych wyżej regulacjach jest podobny do tego z art. 25 Ustawy

⁴³ Art. 2621 ust. 2 argentyńskiego Kodeksu cywilnego i handlowego. Definicja domicylu małżeńskiego zamieszczona została również w art. 38 ust. 2 panamskiego Kodeksu prawa prywatnego międzynarodowego z 2015 r., w ramach regulacji dotyczącej rozwodu i separacji prawnej.

⁴⁴ Zob. art. 22 ust. 1 wenezuelskiej ustawy o p.p.m. z 1998 r., art. 2625 ust. 2 argentyńskiego Kodeksu cywilnego i handlowego, art. 42 ust. 1 w zw. z art. 43 dominikańskiej ustawy o prawie prywatnym międzynarodowym z 2014 r., art. 7 § 4 Prawa wprowadzającego do norm prawa brazylijskiego, art. 2078 peruwiańskiego Kodeksu cywilnego, art. 30 w zw. z art. 31 ust. 2 Projektu OHADAC o p.p.m.

⁴⁵ Tekst Projektu dostępny na stronie: <https://www.ohadac.com/textes/5/95/seccion-cuarta-sucesiones-y-donaciones.html> [Dostęp: 13.04.2023].

⁴⁶ W prawie wenezuelskim, w odniesieniu do majątkowych skutków małżeństwa, sprzężono z normą zasadniczą tylko jedną normę subsydiarną. Pierwsza z nich posługuje się łącznikiem wspólnego domicylu małżonków. Druga, dochodząca do głosu, gdy małżonkowie mają osobne domicyle, wskazuje prawo właściwe za pomocą łącznika ostatniego wspólnego domicylu (tak art. 22 ust. 1 wenezuelskiej ustawy o p.p.m. z 1998 r.). Podobnie w prawie brazylijskim, w odniesieniu do małżeńskiego ustroju majątkowego ustanowiono dwie sprzężone z sobą normy kolizyjne posługujące się łącznikami obiektywnymi. Norma zasadnicza nakazuje stosować prawo państwa, w którym nupturienci mieli domicyl, norma posiłkowa — prawo pierwszego domicylu małżeńskiego (tak art. 7 § 4 Prawa wprowadzającego do norm prawa brazylijskiego).

Ogólnej z 2020 r. I tak, zarówno w przypadku regulacji dominikańskiej, jak i w przypadku Projektu OHADAC o p.p.m. norma zasadnicza wskazuje prawo właściwe dla małżeńskich stosunków majątkowych za pomocą kryterium domicylu małżeńskiego bezpośrednio po zawarciu małżeństwa, natomiast norma ustanowiona na ostatnim stopniu kaskady nakazuje stosować jako właściwe prawo miejsca zawarcia małżeństwa. Natomiast norma występująca na drugim stopniu kaskad przyjętych w obu ostatnio wspomnianych regulacjach posługuje się łącznikiem wspólnego obywatelstwa małżonków z chwili zawarcia małżeństwa, co istotnie odróżnia ją od reguły znajdującej się na tym samym stopniu kaskady ustanowionej w art. 25 Ustawy Ogólnej z 2020 r.

Wprowadzenie w art. 25 Ustawy Ogólnej z 2020 r. norm posiłkowo wskazujących prawo właściwe dla małżeńskich stosunków majątkowych ma stanowić odpowiedź na trudności, jakie dość często — jak pokazuje praktyka orzecznicza w Urugwaju — wyłaniają się przy ustalaniu pierwszego domicylu małżeńskiego, zwłaszcza w przypadku małżeństw zawartych wiele lat temu⁴⁷ (jak wyraźnie wskazano w art. 25 ust. 3, subsydiarna regulacja dotyczy nie tylko sytuacji, w których brak pierwszego domicylu małżeńskiego, lecz także sytuacji, w których brak możliwości jego ustalenia). R.B. Santos Belandro zwraca w tym kontekście uwagę na fakt, iż Urugwaj był niegdyś krajem o dużej imigracji, obecnie zaś jest krajem o znacznej emigracji⁴⁸, przy czym trudności dowodowe w omawianym zakresie powstają w szczególności w przypadku, gdy utracone zostały dokumenty i zachodzą przeszkody w ich odzyskaniu w związku ze zmianami politycznymi w danym państwie⁴⁹, czy wręcz w związku z faktem, że dane państwo przestało istnieć⁵⁰.

Jednak jak podnosi wymieniony wyżej autor, również na tle normy subsydiarnej nakazującej stosować prawo państwa, w którym zarówno jeden, jak i drugi z małżonków miał swój domicyl w chwili zawarcia małżeństwa, mogą powstawać istotne trudności dowodowe, ze względu na znaczną migrację osób, które przekraczają granicę, nie mając przy sobie dokumentów⁵¹.

W odniesieniu do drugiej z norm posiłkowych, nakazującej stosować prawo miejsca zawarcia małżeństwa, trzeba zauważyć, że z prawem tym nie zawsze łączą małżonków ścisłe więzy. Miejsce zawarcia małżeństwa może bowiem *in casu* być przypadkowe. Z kolei nawet jeśli w chwili

⁴⁷ Zob. C. Fresnedo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 47, 164; R.B. Santos Belandro, *Ley general...*, s. 599, 601—602.

⁴⁸ R.B. Santos Belandro, *Ley general...*, s. 602.

⁴⁹ *Ibidem*, s. 606—607.

⁵⁰ *Ibidem*, s. 599.

⁵¹ *Ibidem*, s. 604—605, 607—608.

zawarcia małżeństwa istniał silny związek między małżonkami a *lege loci celebrationis*, to związek ten — analogicznie jak związek małżonków z prawem pierwszego domicylu małżeńskiego czy też ze wspólnym prawem domicylu z chwili zawarcia małżeństwa — może już nie występować po upływie wielu lat od zawarcia małżeństwa⁵².

Abstrahując od powyższych zastrzeżeń co do doboru przez urugwajskiego ustawodawcę łączników w omawianych normach subsydiarnych, samo wyjście naprzeciw potrzebie dodania reguł o charakterze posiłkowym należy ocenić pozytywnie.

Docenić trzeba też otwarcie się urugwajskiego systemu prawnego na kolizyjnoprawną autonomię woli w sferze małżeńskich stosunków majątkowych. Niemniej autonomia ta została dopuszczona jedynie w bardzo wąskim zakresie. I tak, jak stanowi norma z art. 25 ust. 6 Ustawy Ogólnej z 2020 r., małżonkowie mogą wybrać prawo właściwe dla stosunków majątkowych w małżeństwie, jednak wyłącznie w sytuacji, gdy obaj zmienili swój domicyl na domicyl w Urugwaju, wybrane zaś może zostać wyłącznie prawo urugwajskie.

Krok w kierunku dopuszczalności wyboru prawa dla stosunków majątkowych małżonków pozostaje w zgodzie z aktualną światową tendencją w tej sferze. W tym kontekście warto wspomnieć o dopuszczeniu *professionis iuris* w unijnym rozporządzeniu o małżeńskich ustrojach majątkowych⁵³ (art. 22 rozporządzenia). W Ameryce Łacińskiej wybór prawa właściwego dla małżeńskich stosunków majątkowych dopuszczalny jest w świetle prawa argentyńskiego⁵⁴, panamskiego⁵⁵, dominikańskiego⁵⁶, a także w świetle Projektu OHADAC o p.p.m.⁵⁷ Norma argentyńska dopuszczająca wybór prawa dla omawianej materii ma analogiczną treść

⁵² Więcej na temat *legis loci celebrationis* jako łącznika wskazującego prawo właściwe dla małżeńskich stosunków majątkowych (małżeńskiego ustroju majątkowego) — zob. P. Twardoch, w: *System Prawa Prywatnego*, T. 20C, *Prawo prywatne międzynarodowe*, red. M. Pazdan, C.H. Beck, Warszawa, 2015, s. 146—147.

⁵³ Rozporządzenie Rady (UE) 2016/1103 z dnia 24 czerwca 2016 r. wdrażające wzmocnioną współpracę w dziedzinie jurysdykcji, prawa właściwego oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach dotyczących małżeńskich ustrojów majątkowych

⁵⁴ Art. 2625 ust. 3 argentyńskiego Kodeksu cywilnego i handlowego.

⁵⁵ Art. 32 zd. 2 panamskiego Kodeksu prawa prywatnego międzynarodowego z 2015 r. Zob. P. Wautelet, in: *Le droit européen des relations patrimoniales de couple. Commentaire des Règlements (UE) nos 2016/1103 et 2016/1104*, eds A. Bonomi, P. Wautelet, Bruylant, Bruxelles, 2021, s. 586, przyp. 46. Autor ten odnosi się do poprzedniej wersji Kodeksu, z dnia 8 maja 2014 r. Jak wspomniano powyżej (zob. przyp. 21), wersja ta została zastąpiona nową, wprowadzoną ustawą z dnia 7 października 2015 r. Niemniej treść unormowania dotyczącego wyboru prawa nie uległa zmianie.

⁵⁶ Art. 44 dominikańskiej ustawy o prawie prywatnym międzynarodowym z 2014 r.

⁵⁷ Art. 31 ust. 1 Projektu OHADAC o p.p.m.

jak przywołana wyżej norma urugwajska. Zatem zakres kolizyjnoprawnej autonomii woli jest równie wąski. Natomiast w prawie dominikańskim oraz według Projektu OHADAC o p.p.m. swoboda wyboru prawa przysługuje małżonkom w znacznie szerszym zakresie. W prawie panamskim dojście do głosu *legis voluntatis* obwarowane zostało wymaganiami zgodności z zasadą równouprawnienia stron, z porządkiem publicznym oraz z interesem społecznym⁵⁸.

Zalety wyboru prawa właściwego dla małżeńskich stosunków majątkowych (małżeńskiego ustroju majątkowego) są dobrze znane. *Professio iuris* może stanowić narzędzie, za pomocą którego małżonkowie mogą wpłynąć na kształt swych relacji majątkowych tak, aby był on zgodny ze wspólnym obu małżonkom poczuciem sprawiedliwości oraz z ich potrzebami. Wybór prawa może także odegrać istotną rolę z punktu widzenia realizacji zasady najściślejszego związku. Dotyczy to sytuacji, gdy małżonkowie nie odczuwają silnej więzi z państwem, do którego prowadzi łącznik obiektywny występujący w normie kolizyjnej, jaka doszłaby w ich przypadku do głosu w braku wyboru prawa. Poprzez *professionem iuris* małżonkowie mogą doprowadzić do właściwości prawa, z którym ich zdaniem łączy ich najściślejsze powiązanie (przy założeniu, że prawo to jest jednym z praw, które mogą zostać wybrane). Wybór prawa sprzyja również realizacji zasady pewności prawa. Może on bowiem ułatwić identyfikację prawa właściwego, które to zadanie w niektórych przypadkach w braku wyboru prawa (tak w szczególności na tle normy z art. 25 ust. 2 i 3 Ustawy Ogólnej z 2020 r. — zob. uwagi powyżej) mogłoby nastęrczać poważne trudności. Za pomocą tego instrumentu małżonkowie mogą zatem osiągnąć jasność co do właściwości prawa w zakresie małżeńskich stosunków majątkowych⁵⁹.

Wymienione wyżej zalety dostrzegł również ustawodawca urugwajski⁶⁰. Pozostaje żałować, że wybór prawa dla małżeńskich stosunków majątkowych nie został przez niego dopuszczony w szerszym zakresie.

Zgodnie z normą z art. 25 ust. 6 Ustawy Ogólnej z 2020 r. wybór prawa powinien zostać stwierdzony w dokumencie urzędowym. Jak wskazuje R.B. Santos Belandro, dokumentem tym może być w szczególności akt notarialny⁶¹.

⁵⁸ Art. 32 zd. 2 panamskiego Kodeksu prawa prywatnego międzynarodowego z 2015 r. Zob. P. Wautelet, in: *Le droit européen...*, 2021, s. 587, przyp. 52.

⁵⁹ Zob. P. Twardoch, w: *System...*, T. 20C, s. 133—135. Zob. też argumenty przemawiające na rzecz dopuszczalności wyboru prawa dla małżeńskiego ustroju majątkowego przedstawione przez P. Wauteleta — idem, in: *Le droit européen...*, 2021, s. 588—590.

⁶⁰ Zob. C. Fresnedo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 47, 164—165.

⁶¹ R.B. Santos Belandro, *Ley general...*, s. 605—606.

Wywołanie skutków prawnych przez *professionem iuris* uzależnione zostało od wpisu w odpowiednim rejestrze (art. 25 ust. 6 zd. 2 Ustawy Ogólnej z 2020 r.)⁶². Wymieniony wyżej autor wyjaśnia, iż skutki, o których mowa w przywołanej normie, to zarówno skutki między małżonkami, jak i wobec osób trzecich, wspomniany zaś rejestr to Krajowy Rejestr Aktów Osobowych (*Registro Nacional de Actos Personales*)⁶³.

Jeśli chodzi o oddziaływanie wyboru prawa w czasie, w Ustawie Ogólnej z 2020 r. w sposób wyraźny przesądzono, że wybór prawa dla małżeńskich stosunków majątkowych nie wywołuje w stosunkach między stronami skutków retroaktywnych, chyba że strony *explicite* postanowią inaczej (art. 25 ust. 7 zd. 1). Jak wynika z wnioskania *a contrario* na podstawie tej normy, przyjęcie retroakcji w odniesieniu do osób trzecich nie jest dopuszczalne. Jednocześnie zastrzeżono w art. 25 ust. 7 zd. 2, że w żadnym przypadku nie mogą zostać naruszone lub ograniczone „prawa nabyte przez osoby trzecie” (hiszp. *derechos adquiridos por terceros*). Analogiczne rozwiązanie, mające chronić osoby trzecie przed ewentualnymi negatywnymi dla nich konsekwencjami zmiany statutu na skutek wyboru prawa, wprowadził ustawodawca argentyński⁶⁴. Podobna norma chroniąca osoby trzecie przewidziana została w Projekcie OHADAC o p.p.m.⁶⁵ W podobnym duchu ukształtowano też unormowanie dominikańskie dotyczące następczego wyboru prawa dla małżeńskiego ustroju majątkowego⁶⁶.

Dyskusje pomiędzy zwolennikami zasady oddziaływania *ex nunc* nowego (wybranego) prawa właściwego oraz zwolennikami zasady retroakcji toczą się od lat⁶⁷. Co znamienne, o ile w Konwencji haskiej o prawie właściwym dla małżeńskich ustrojów majątkowych z 1978 r. przyjęto jako zasadę w odniesieniu do wyboru prawa skutek *ex tunc*, o tyle w unijnym rozporządzeniu o małżeńskich ustrojach majątkowych z 2016 r. ustanowiono zasadę nieretroakcji wyboru prawa, przy czym małżonkowie mogą od tej zasady odstąpić (art. 22 ust. 2 rozporządzenia), jednakże — jak zastrzeżono w art. 22 ust. 3 rozporządzenia — taka „retroaktywna

⁶² Zob. C. Fresnedo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 164; C. Fresnedo de Aguirre, *Actualización...*, s. 48.

⁶³ R.B. Santos Belandro, *Ley general...*, s. 606.

⁶⁴ Art. 2625 ust. 3 zd. 2 argentyńskiego Kodeksu cywilnego i handlowego.

⁶⁵ Art. 31 ust. 3 zd. 2 Projektu OHADAC o p.p.m.

⁶⁶ Art. 45 dominikańskiej ustawy o prawie prywatnym międzynarodowym z 2014 r.

⁶⁷ Na tle Konwencji haskiej o prawie właściwym dla małżeńskich ustrojów majątkowych z 1978 r. — zob. A.E. von Overbeck, *Explanatory Report on the 1978 HCCH Matrimonial Property Regimes Convention*, The Permanent Bureau of the Conference, The Hague, 1978, pkt 71—72, 92. Na tle unijnego rozporządzenia o małżeńskich ustrojach majątkowych — zob. P. Wautelet, in: *Le droit européen...*, 2021, s. 656, przyp. 273.

zmiana prawa właściwego [...] nie narusza praw osób trzecich wynikających z tego prawa”⁶⁸.

Jak wskazuje się w literaturze, w przypadku oddziaływania nowego prawa właściwego tylko na przyszłość stosunki majątkowe małżonków podlegają jednocześnie dwóm małżeńskim ustrojom majątkowym: dawnemu, w zakresie dotyczącym przedmiotów majątkowych nabytych przed zmianą statutu, i nowemu, w zakresie przedmiotów majątkowych, które zostały nabyte po tej zmianie. Powstaje więc tzw. system wagonów⁶⁹.

Oddziaływanie nowego prawa właściwego *ex nunc* z jednej strony sprzyja ochronie osób trzecich, które już weszły w stosunki prawne z jednym z małżonków⁷⁰, z drugiej jednak strony komplikuje ocenę sytuacji prawnej małżonków, tak jeśli chodzi o zagadnienia dotyczące poszczególnych aspektów funkcjonowania małżeńskiego ustroju majątkowego w czasie trwania związku małżeńskiego, jak i o problem rozliczeń między małżonkami w razie ustania małżeństwa.

Dla uniknięcia trudności w tej ostatniej kwestii zaleca się małżonkom, by przy okazji wyboru prawa przeprowadzili tzw. częściową likwidację reżimu, czyli dokonali rozliczeń z tytułu dotychczasowego ustroju majątkowego⁷¹. W braku takiej częściowej likwidacji, środkiem ułatwiającym rozliczenia końcowe, następujące w związku z ustaniem małżeństwa, może być sporządzenie, wraz z dokonaniem wyboru prawa, inwentarza dotychczasowych składników majątków małżonków⁷². W odniesieniu do sytuacji, w której nie przeprowadzono przy zmianie statutu likwidacji dotychczasowego ustroju majątkowego, proponuje się też, by likwidacja dokonywana w związku z ustaniem małżeństwa przeprowadzona została z wykorzystaniem zabiegu dostosowania dawnego i nowego prawa właściwego. Ma to polegać na swego rodzaju retrospektywnej likwidacji dawnego reżimu z uwzględnieniem stanu majątkowego na dzień zmiany statutu, a następnie na likwidacji nowego reżimu, w ramach której podstawę ustaleń co do przynależności poszczególnych składników majątkowych na chwilę rozpoczęcia obowiązywania tego reżimu mają stanowić rezultaty pierwszej z wymienionych likwidacji⁷³.

⁶⁸ Tłumaczenie na podstawie francuskiej, hiszpańskiej i angielskiej wersji językowej rozporządzenia.

⁶⁹ Zob. A.E. von Overbeck, *Explanatory Report...*, pkt 171; P. Wautelet, in: *Le droit européen...*, 2021, s. 656. W literaturze urugwajskiej — zob. C. Fresnedo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 165; R.B. Santos Belandro, *Ley general...*, s. 615—616.

⁷⁰ P. Wautelet, in: *Le droit européen...*, 2021, s. 656.

⁷¹ Tak P. Wautelet, in: *Le droit européen...*, 2021, s. 658—659.

⁷² Zob. *ibidem*, s. 659.

⁷³ A.E. von Overbeck, *Explanatory Report...*, pkt 173.

Jednocześnie, argumentując na rzecz zasady oddziaływania nowego prawa właściwego wyłącznie na przyszłość, podkreśla się, że trudności wynikające z dojścia po sobie do głosu różnych ustrojów majątkowych występują także wówczas, gdy małżeńskie stosunki majątkowe podlegają niezmiennie jednemu statutowi⁷⁴ (chodzi tu w szczególności o przypadki zmiany ustroju na mocy małżeńskiej umowy majątkowej lub orzeczenia sądowego, czy też w związku z nowelizacją przepisów merytoryczno-prawnych w obrębie danego porządku prawnego).

Wypada przy tym przypomnieć, że w przypadku rozwiązania urugwajskiego zasada nieretroakcji nie ma bezwzględnego charakteru. Jeśli zatem małżonkowie uznają, że wsteczne oddziaływanie *professionis iuris* lepiej odpowiada ich potrzebom, mogą postanowić o odstąpieniu od zasady oddziaływania wyboru prawa wyłącznie na przyszłość, aczkolwiek, jak już wyjaśniono, retroakcja może zostać przez nich przyjęta tylko ze skutkiem *inter partes*. Wydaje się więc, że jeśli chodzi o oddziaływanie w czasie nowego statutu, w art. 25 ust. 7 Ustawy Ogólnej z 2020 r. przyjęto właściwą proporcję pomiędzy wyjściem naprzeciw potrzebom małżonków a ochroną osób trzecich.

W art. 25 ust. 5 Ustawy Ogólnej z 2020 r. powtórzono dawny przepis art. 2397 urugwajskiego Kodeksu cywilnego, rozgraniczający zakresy zastosowania statutu małżeńskich stosunków majątkowych oraz prawa miejsca położenia rzeczy. Zgodnie z tym unormowaniem granicę zastosowania (hiszp. „un límite a la eficacia”, „las limitaciones a la aplicación”⁷⁵) pierwszego z wymienionych wyżej praw wytyczają wynikające z *legis rei sitae* „zakazy” dotyczące materii o ściśle prawnorzeczowym charakterze. Wypada odnotować, że tego typu regulacja ustanowiona została też w prawie argentyńskim⁷⁶, a wcześniej — w Traktacie z Montevideo o Międzynarodowym Prawie Cywilnym z 19 marca 1940 r. [dalej: Traktat z Montevideo z 1940 r.]⁷⁷. Przez wspomniane zakazy winno się, jak się

⁷⁴ Ibidem, pkt 95.

⁷⁵ Określenia użyte przez B. Pallarés — zob. eadem, *El régimen internacional del matrimonio en el derecho de los países del Cono Sur del Continente Americano*, Jornadas de derecho internacional, OEA, Secretaría General, Washington, 2002, s. 181—233, pkt 13; eadem, *El régimen de los bienes materiales en el derecho internacional privado argentino*, en: *O novo direito internacional: estudos em homenagem a Erik Jayme*, Orgs. C.L. Marques, N. de Araujo, Renovar, Rio de Janeiro, 2005, s. 294.

⁷⁶ Art. 2625 ust. 2 zd. 2 argentyńskiego Kodeksu cywilnego i handlowego, d. art. 163 Kodeksu cywilnego Republiki Argentyny.

⁷⁷ Art. 16 Traktatu z Montevideo z 1940 r. Na temat przepisu d. art. 163 Kodeksu cywilnego Republiki Argentyny i przepisu art. 16 Traktatu z Montevideo z 1940 r. — zob. B. Pallarés, *El régimen internacional...*, s. 181—233. Zob. też eadem, *El régimen de los bienes...*, s. 289—31.

wydaje, rozumieć w szczególności wykluczenie (niedopuszczalność) określonych instytucji prawa rzeczowego lub bardziej restrykcyjne ujęcie określonych instytucji prawa rzeczowego w porównaniu z systemem prawnym odgrywającym rolę statutu małżeńskich stosunków majątkowych. Jak wyjaśnia B. Pallarés na tle analogicznego rozwiązania argentyńskiego, statut małżeńskiego ustroju majątkowego decyduje o skutkach małżeństwa w sferze reżimu prawnego, jaki odnosi się do rzeczy, o tyle, o ile skutki wynikające z tego statutu są do pogodzenia ze statutem rzeczowym⁷⁸.

Przykładowo, jeśli *lex rei sitae* nadaje danemu prawu rzeczowemu charakter wyłącznie jednopodmiotowy, a więc zakłada, że prawo to nie może przysługiwać więcej niż jednej osobie, to tamuje to zastosowanie normy statutu małżeńskich stosunków majątkowych, w świetle której prawo rzeczowe, o które chodzi, ma wejść w skład majątku wspólnego małżonków. Podobnie, prawo miejsca położenia rzeczy może stanąć na przeszkodzie dojściu do głosu takich rozwiązań przewidzianych w statucie małżeńskich stosunków majątkowych jak powstanie hipoteki ustawowej na rzecz jednego z małżonków na dobrach majątkowych współmałżonka⁷⁹ lub sądowe przyznanie jednemu z małżonków — w związku z ustaniem małżeńskiego ustroju majątkowego — użytkowania względem części majątku wspólnego lub tzw. majątku rodzinnego⁸⁰. Dotyczy to przypadku, gdy przyjęty w prawie miejsca położenia rzeczy *numerus clausus* praw rzeczowych nie dopuszcza powstania takich praw rzeczowych jak — odpowiednio — hipoteka lub użytkowanie. Jeśli chodzi o wspomnianą hipotekę ustawową, analogiczna sytuacja wystąpi, gdy prawo miejsca położenia rzeczy zna jedynie hipotekę umowną. Należy jednak zaakcentować, że w opisanych przypadkach środkiem zaradczym może być w szczególności zabieg dostosowania przewidziany w art. 11 Ustawy Ogólnej z 2020 r.

Warto przy tym zauważyć, że petryfikacja statutu małżeńskich stosunków majątkowych sprzyja występowaniu sytuacji, w których statut ten i prawo miejsca położenia rzeczy to prawa różnych państw. W obliczu bowiem petryfikacji, o której mowa powyżej, przy ustalaniu prawa właściwego dla małżeńskich stosunków majątkowych nie są uwzględniane ewentualne późniejsze zmiany ośrodka aktywności życio-

⁷⁸ B. Pallarés, *El régimen internacional...*, s. 181—233, pkt 13.

⁷⁹ Hipoteka ustawowa jako instytucja prawa małżeńskiego przetrwała do dzisiaj w szczególności w art. 2121 kameruńskiego Kodeksu cywilnego (w świetle tego przepisu przysługuje ona kobiecie zamężnej na dobrach majątkowych męża), a także w art. 2394 francuskiego Kodeksu cywilnego (w myśl tego przepisu wchodzi ona w grę, gdy małżonkowie przyjęli ustrój uczestnictwa w nabytkach, i służy zabezpieczeniu wierzytelności przysługującej jednemu z małżonków z tytułu ustania tego ustroju).

⁸⁰ Sądowe przyznanie użytkowania tego typu przewidziano w szczególności w art. 194 ust. 2 włoskiego Kodeksu cywilnego oraz w art. 3.86 litewskiego Kodeksu cywilnego.

wej małżonków, prowadzące do przemieszczenia należących do małżonków dóbr majątkowych⁸¹.

5. Sprawy spadkowe

Prawo właściwe dla dziedziczenia wskazuje norma z art. 30 ust. 1 Ustawy Ogólnej z 2020 r. Ma ona charakter zupełny i poddaje dziedziczenie testamentowe i ustawowe prawu miejsca położenia dóbr spadkowych (składników majątku spadkowego) z chwili śmierci spadkodawcy. Ocena z perspektywy historycznej i prawnoporównawczej prowadzi do wniosku, iż norma ta jest archaiczna. Jak już w latach siedemdziesiątych wskazywał M. Pazdan: „Zasada właściwości *legis situs* dla dziedziczenia całego spadku odgrywała w przeszłości poważną rolę. Dziś jej znaczenie w tak szerokim zakresie jest niewielkie”⁸². Spostrzeżenie to pozostaje aktualne współcześnie⁸³, także jeśli chodzi o Amerykę Łacińską, gdzie rozwiązanie omawianego typu również jest rzadkością, a kryterium dominujące w odniesieniu do sukcesji *mortis causa* to domicyl spadkodawcy, przy czym w części systemów prawnych tego regionu, w ramach mieszanej metody wskazania prawa właściwego, norma zupełna poddająca dziedziczenie prawu ostatniego domicylu spadkodawcy sprzężona została z normą jednostronną, która dotyczy (określonych) dóbr majątkowych/nieruchomości położonych w państwie *fori* i która wskazuje jako właściwe prawo tego państwa. W odniesieniu do dziedziczenia w ogólności (*la sucesión en general*) właściwość prawa miejsca położenia dóbr spadkowych (składników majątku spadkowego) przyjęto w panamskim Kodeksie prawa prywatnego międzynarodowego z 2015 r.⁸⁴ Natomiast regulacja wenezuelska⁸⁵ wskazuje prawo właściwe dla sukcesji *mortis causa* za pomocą łącznika domicylu spadkodawcy. Na podobnej zasadzie jak przepis wenezuelski opierają się, z określonymi odstępstwami, unormowania peruwiańskie⁸⁶, dominikańskie⁸⁷,

⁸¹ Zob. P. Wautelet, in: *Le droit européen...*, 2021, s. 997.

⁸² M. Pazdan, *Dziedziczenie ustawowe w prawie prywatnym międzynarodowym. Metody regulacji właściwości prawa*, Uniwersytet Śląski, Katowice, 1973, s. 40.

⁸³ Zob. J. Pazdan, w: *System Prawa Prywatnego*, T. 20C, *Prawo prywatne międzynarodowe*, red. M. Pazdan, C.H. Beck, Warszawa, 2015, s. 661.

⁸⁴ Art. 52 panamskiego Kodeksu prawa prywatnego międzynarodowego z 2015 r.

⁸⁵ Art. 34 wenezuelskiej ustawy o p.p.m. z 1998 r.

⁸⁶ Art. 2100 peruwiańskiego Kodeksu cywilnego.

⁸⁷ Art. 54 dominikańskiej ustawy o prawie prywatnym międzynarodowym z 2014 r., przy czym regulacja ta dopuszcza wybór prawa dla dziedziczenia.

chilijskie⁸⁸ i kolumbijskie⁸⁹ oraz Projekt OHADAC o p.p.m.⁹⁰ Podobnie, wedle unormowania argentyńskiego dziedziczenie podlega prawu domicylu spadkodawcy z chwili śmierci, z tym jednak zastrzeżeniem, że w odniesieniu do nieruchomości położonych na terytorium Argentyny miarodajne jest prawo argentyńskie⁹¹. Zbliżone rozwiązanie spotykamy w paragwajskim Kodeksie cywilnym⁹². W podobny sposób ukształtowano przepis brazylijski, przy czym przyjęto odstępstwo od właściwości prawa domicylu spadkodawcy, jeśli chodzi o dziedziczenie położonych w Brazylii dóbr majątkowych cudzoziemców — w tym zakresie stosuje się prawo brazylijskie „na korzyść małżonka lub dzieci brazylijskich, lub kogokolwiek, kto wstępuje w ich miejsce, chyba że prawo personalne zmarłego jest dla nich korzystniejsze”⁹³. Tymczasem regulacja kubańska podporządkowuje sukcesję *mortis causa* prawo ojczystemu spadkodawcy z chwili jego śmierci⁹⁴.

Wracając do przywołanego rozwiązania urugwajskiego, ustanowionego w art. 30 ust. 1 Ustawy Ogólnej z 2020 r., należy zauważyć, że pozostaje ono wierne tradycyjnej koncepcji przyjętej w urugwajskim systemie prawnym, odzwierciedlonej przez normę kolizyjną z d. art. 2400 urugwajskiego Kodeksu cywilnego, a także przez normy kolizyjne z art. 45 w zw. z art. 44 Traktatu z Montevideo o Międzynarodowym Prawie Cywilnym z 12 lutego 1889 r. [dalej: Traktat z Montevideo z 1889 r.] oraz z art. 45 w zw. z art. 44 Traktatu z Montevideo z 1940 r.⁹⁵ Nowością w stosunku do dawnej regulacji pochodzenia krajowego jest jednak wyraźne doprecyzowanie — w ślad za wymienionymi wyżej traktatami⁹⁶ — zakresu zastosowania statutu spadkowego. I tak, zgodnie z unormowaniem z art. 30 ust. 2 Ustawy Ogólnej z 2020 r. statut spadkowy rozstrzyga o: zdolności i tytułach spadkobiercy lub zapisobiercy do dziedziczenia, istnieniu i wymiarze udziałów obowiązkowych, porządku powołania, części rozrządzałnej, zapisach, obowiązku zaliczeń, skutkach testamentu; łącznie rzecz ujmując — o wszystkim, co dotyczy dziedziczenia („en suma, todo lo relativo a la misma”).

⁸⁸ Art. 955 ust. 2 chilijskiego Kodeksu cywilnego.

⁸⁹ Art. 1012 ust. 2 kolumbijskiego Kodeksu cywilnego.

⁹⁰ Art. 41 Projektu OHADAC o p.p.m., przy czym projektowany przepis dopuszcza wybór prawa dla całości spadku.

⁹¹ Art. 2644 argentyńskiego Kodeksu cywilnego i handlowego.

⁹² Art. 25 i 2447 paragwajskiego Kodeksu cywilnego.

⁹³ Art. 10 Prawa wprowadzającego do norm prawa brazylijskiego.

⁹⁴ Art. 15 kubańskiego Kodeksu cywilnego.

⁹⁵ Na temat normy z d. art. 2400 urugwajskiego Kodeksu cywilnego (w redakcji z 1941 r.) oraz norm Traktatów z Montevideo z 1889 i 1940 r. — zob. M. Pazdan, *Dziedziczenie...*, s. 42.

⁹⁶ Zob. art. 45 Traktatu z Montevideo z 1889 r. oraz art. 45 Traktatu z Montevideo z 1940 r.

Unormowanie właściwości prawa w odniesieniu do dziedziczenia oparte na zasadzie właściwości prawa miejsca położenia poszczególnych dóbr spadkowych (składników majątku spadkowego) prowadzi do wielości statutów spadkowych, której ujemne konsekwencje są od dawna znane w naszej kulturze prawnej. Jak wyjaśnia M. Pazdan, kryterium *situs rei* może prowadzić do właściwości praw różnych państw w stosunku do jednego spadku, a więc do merytorycznoprawnego rozczłonkowania spadku, co niweczy w szczególności założenia sukcesji uniwersalnej. Stosowanie do dziedziczenia po jednej osobie różnych systemów prawnych jest zadaniem skomplikowanym. Dotyczy to chociażby oceny wedle różnych praw przesłanek dziedziczenia, przesłanek nabycia spadku, stosunków między współspadkobiercami czy stosunków między spadkobiercami a osobami trzecimi⁹⁷. Komplikacje, o których mowa, dostrzegł w szczególności R.B. Santos Belandro, który podnosi, że poszczególne systemy prawne dochodzące obok siebie do głosu w związku z rozczłonkowaniem statutu spadkowego mogą przewidywać odmienne kręgi spadkobierców, odmienne prawa pozostałego przy życiu małżonka czy też odmienne kształtować część rozrządzalną⁹⁸.

Poza tym, jeśli chodzi o sam łącznik *rei sitae*, w odniesieniu do ruchomości należy zauważyć, w nawiązaniu do opracowań M. Pazdana, że dość luźny związek rzeczy ruchomych z terytorium państwa nastrocza praktyczne trudności przy ustalaniu ich rzeczywistego miejsca położenia w chwili śmierci spadkodawcy. Łatwa w przypadku ruchomości zmienność miejsca położenia stwarza szerokie pole do nadużyć ze strony osób zainteresowanych uzyskaniem korzyści ze spadku. Wreszcie, nie bez znaczenia są praktyczne kłopoty przy oznaczaniu „miejsca położenia” składników majątku spadkowego niestanowiących praw na rzeczach⁹⁹.

Z uwagi na taki dobór kryterium mającego wyznaczać statut spadkowy nie udało się twórcom ustawy zrealizować w sferze spraw spadkowych postulatów zapewnienia merytorycznoprawnej harmonii rozstrzygnięć. Samo wszak szerokie ujęcie zakresu zastosowania statutu spadkowego jest do tego celu niewystarczające.

Tytułem porównania warto wspomnieć, że unijne rozporządzenie spadkowe¹⁰⁰ opiera się na zasadzie jednolitości statutu spadkowego¹⁰¹ —

⁹⁷ M. Pazdan, *Dziedziczenie...*, s. 96—97.

⁹⁸ Zob. R.B. Santos Belandro, *Ley general...*, s. 670—672, 676—677.

⁹⁹ M. Pazdan, *Dziedziczenie...*, s. 95.

¹⁰⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego.

¹⁰¹ M. Pazdan, w: *Prawo prywatne międzynarodowe. Komentarz*, red. M. Pazdan, C.H. Beck, Warszawa, 2018, kom. do art. 23 rozporządzenia spadkowego, s. 1180—1181, nb. 1—2.

dla ogółu spraw dotyczących spadku przyjęto właściwość prawa państwa, w którym zmarły miał miejsce zwykłego pobytu w chwili śmierci (art. 21 ust. 1 rozporządzenia), przy czym jednolitość statutu nie może zostać przełamana w drodze (dopuszczonego w rozporządzeniu) wyboru prawa¹⁰².

Wypada dodać, że pod rządem urugwajskiej regulacji kolizyjnej nie można osiągnąć jednolitości statutu spadkowego w drodze wyboru prawa. *Professio iuris* nie została bowiem dopuszczona w sferze spadkowej. Z analizy porównawczej wynika, że usankcjonowanie kolizyjnoprawnej autonomii woli w odniesieniu do sukcesji *mortis causa* nie jest rozwiązaniem rozpowszechnionym w regionie, niemniej warto zauważyć, że zostało ono przewidziane w Projekcie OHADAC o p.p.m.¹⁰³ Jeśli chodzi o ustawodawstwa krajowe, dojście do głosu *legis voluntatis* w stosunku do spraw spadkowych dopuszczono w dominikańskiej ustawie o prawie prywatnym międzynarodowym z 2014 r.¹⁰⁴

Pozostaje żałować, że ustawodawca urugwajski nie skorzystał z szansy wprowadzenia dopuszczalności wyboru prawa w stosunku do problematyki spadkowej. Zalety *electionis iuris* w tym zakresie są bowiem doniosłe. W szczególności, „[d]zięki wyborowi prawa spadkodawca może uzyskać wysoki stopień przewidywalności co do prawa właściwego do oceny po nim dziedziczenia”¹⁰⁵. Wybierając prawo właściwe, spadkodawca może też zapobiec ewentualnym niedogodnościom, jakie w danym przypadku wyniknęłyby z zastosowania prawa wyznaczonego łącznikiem obiektywnym. W razie zaś dopuszczenia wyboru prawa ojczystego (tak w Projekcie OHADAC o p.p.m.) *electio iuris* stanowi dla emigrantów, którzy decydują się na wybór tego prawa, instrument identyfikacji kulturowej¹⁰⁶.

Należy też odnotować, że w świetle urugwajskiej regulacji — odmienne od zasady ustanowionej w art. 41 ust. 5 Projektu OHADAC o p.p.m. czy też w art. 54 par. ii dominikańskiej ustawy o prawie prywatnym międzynarodowym z 2014 r., a także od rozwiązania przyjętego w unijnym rozporządzeniu spadkowym — dział spadku nie jest objęty statutem

¹⁰² Zob. ibidem, kom. do art. 22 rozporządzenia spadkowego, s. 1178, nb. 21.

¹⁰³ Art. 41 ust. 2 Projektu OHADAC o p.p.m.

¹⁰⁴ Art. 54 dominikańskiej ustawy o prawie prywatnym międzynarodowym z 2014 r.

¹⁰⁵ M. Pazdan, w: *Prawo...*, 2018, objaśnienia do art. 22 rozporządzenia spadkowego..., s. 1176, nb. 9.

¹⁰⁶ Ibidem i powołana tam literatura. Na temat zalet wyboru prawa w sferze spadkowej — zob. też J. Pazdan, *Wybór prawa w sprawach spadkowych w ustawie o prawie prywatnym międzynarodowym z 2011 roku*, PPPM 2011, T. 9, s. 17—18; eadem, *Wybór prawa w rozporządzeniu spadkowym*, w: *Nowe europejskie prawo spadkowe*, red. M. Pazdan, J. Górecki, Wolters Kluwer, Warszawa, 2015, s. 116 i n.

spadkowym. Zgodnie bowiem z unormowaniem z art. 42 Ustawy Ogólnej z 2020 r. umowy (pozasądowy) podział majątku wspólnego, bez względu na to, z jakiego tytułu wynika wspólność (dziedziczenie, małżeński ustrój majątkowy, spółka, czynność prawna), podlega prawu miejsca zawarcia umowy o podział, natomiast podział sądowy — *legi fori*. Przytoczona regulacja stanowi nowość w urugwajskim prawie prywatnym międzynarodowym — ani poprzednia kodyfikacja krajowa, ani Traktaty z Montevideo z 1889 r. i z 1940 r. nie ujmowały podziału majątku wspólnego jako odrębnej kategorii kolizyjnoprawnej¹⁰⁷.

Odrębnie uregulowane zostały też forma testamentu i zdolność testowania. Tej pierwszej kwestii dotyczy przepis art. 31 ust. 1 Ustawy Ogólnej z 2020 r. Zgodnie z nim testament pisemny sporządzony za granicą zgodnie z wymaganiami formalnymi wynikającymi z prawa miejsca jego sporządzenia jest ważny i skuteczny w Republice Urugwaju.

Zwraca uwagę fakt, iż przepis ten odnosi się wyłącznie do testamentów powstałych za granicą. W stosunku do testamentów sporządzonych w Urugwaju można zatem zadać pytanie analogiczne do tego wyłaniającego się w odniesieniu do formy testamentu w ogólności pod rządem dawnej regulacji. Mianowicie, wówczas, w obliczu braku odrębnej normy kolizyjnej, która dotyczyłaby formy testamentu, toczyły się dyskusje co do tego, czy należy uznać, że istnieje luka w tym zakresie, czy też że forma testamentu wpisuje się w kategorię kolizyjnoprawną „dziedziczenie”¹⁰⁸. Obecnie jednak, jak się wydaje, forma testamentów sporządzonych w Urugwaju objęta jest ogólnym unormowaniem kolizyjnym dotyczącym formy czynności prawnych, statuowanym w art. 43 Ustawy Ogólnej z 2020 r.

W ramach nowego przepisu sprzężone są z sobą dwie normy: jedna, merytoryczna, ustanawiająca minimalny standard wymagań formalnych — wymaganie zachowania formy pisemnej, oraz druga, kolizyjna, operująca łącznikiem *loci actus*. Jak wynika z wyjaśnień R.B. Santosa Belandro, wymaganie pisemności powinno dojść do głosu nawet, jeśli nie jest ono przewidziane w prawie miejsca sporządzenia testamentu¹⁰⁹. Przedstawiona konstrukcja wymierzona została przeciwko testamentom ustnym, wzbudzającym nieufność urugwajskiego ustawodawcy¹¹⁰. Warto zauważyć, że wkomponowanie w przepis kolizyjnoprawny o formie testamentu normy merytorycznej określającej minimalne wymagania jest rozwiąza-

¹⁰⁷ Na temat regulacji z art. 42 Ustawy Ogólnej z 2020 r. — zob. C. Fresnedo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 184—185; R.B. Santos Belandro, *Ley general...*, s. 701—704; C. Fresnedo de Aguirre, *New Uruguayan...*, s. 344—345.

¹⁰⁸ C. Fresnedo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 172.

¹⁰⁹ R.B. Santos Belandro, *Ley general...*, s. 686—687.

¹¹⁰ *Ibidem*, s. 685—686.

niem spotykanym także w innych systemach prawnych regionu, w szczególności w prawie paragwajskim¹¹¹, chilijskim¹¹² oraz kolumbijskim¹¹³.

Choć, jak podnosi się w urugwajskiej literaturze, przyjęcie w rozważanym zakresie właściwości *legis loci actus* ma sprzyjać skuteczności testamentu sporządzonego za granicą, ponieważ zazwyczaj spadkodawca dostosowuje się do wymagań formalnych właśnie tego prawa¹¹⁴, to jednak nasuwa się spostrzeżenie, że działanie *in favorem testamenti* omawianej regulacji mogło zostać wzmocnione poprzez alternatywne wskazanie kilku praw jako właściwych dla formy¹¹⁵. W Ameryce Łacińskiej po to ostatnio wspomniane rozwiązanie sięgnęli w szczególności legislatorzy argentyński¹¹⁶, dominikański¹¹⁷ oraz paragwajski¹¹⁸. Zostało ono także przewidziane w Projekcie OHADAC o p.p.m.¹¹⁹ Na marginesie warto dodać, iż tę drogę obrał również prawodawca unijny w rozporządzeniu spadkowym¹²⁰.

Wypada także zauważyć, że unormowanie urugwajskie pozostawia niewiadomą co do tego, jaki reżim kolizyjnoprawny należy stosować w odniesieniu do formy umowy dotyczącej spadku.

Jak już sygnalizowano, za pomocą normy szczególnej uregulowana została właściwość prawa w kwestii zdolności testowania. I tak, według reguły z art. 31 ust. 2 Ustawy Ogólnej z 2020 r., zdolność ta podlega prawu domicylu testatora z chwili sporządzenia testamentu. Przytoczona norma pozostaje w zgodzie z ogólnym reżimem kolizyjnym zdol-

¹¹¹ Art. 2626 ust. 2 paragwajskiego Kodeksu cywilnego — w odniesieniu do testamentu sporządzonego za granicą.

¹¹² Art. 1027 chilijskiego Kodeksu cywilnego — w odniesieniu do testamentu sporządzonego za granicą.

¹¹³ Art. 1084 kolumbijskiego Kodeksu cywilnego.

¹¹⁴ C. Fresnedo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 173. W polskiej doktrynie na temat zalet wskazania *legis loci actus* jako prawa właściwego dla formy testamentu wypowiedział się w szczególności A. Mączyński, podnosząc, iż podstawowym argumentem przemawiającym na rzecz tego rozwiązania jest łatwość uzyskania informacji o przepisach prawa obowiązującego w miejscu sporządzenia testamentu, zaś zaznajomienie się z nimi umożliwi ich zachowanie — A. Mączyński, *Dziedziczenie testamentowe w prawie prywatnym międzynarodowym. Ustawowe i konwencyjne unormowanie problematyki formy*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego CCCXXVI. Prace Prawnicze” 1976, z. 75, s. 8.

¹¹⁵ Na temat zalet wskazania alternatywnego w odniesieniu do formy testamentu — zob. w szczególności A. Mączyński, *Dziedziczenie...*, s. 9, 26.

¹¹⁶ Art. 2645 argentyńskiego Kodeksu cywilnego i handlowego — w odniesieniu do testamentu sporządzonego za granicą.

¹¹⁷ Art. 55 dominikańskiej ustawy o prawie prywatnym międzynarodowym z 2014 r.

¹¹⁸ Art. 2626 ust. 2 paragwajskiego Kodeksu cywilnego — w odniesieniu do testamentu sporządzonego za granicą.

¹¹⁹ Art. 42 Projektu OHADAC o p.p.m.

¹²⁰ Art. 27 rozporządzenia spadkowego.

ności osoby fizycznej do działania (*capacidad de ejercicio*), statuowanym w art. 20 Ustawy Ogólnej z 2020 r.¹²¹, który również opiera się na kryterium domicylu — podstawowym łączniku personalnym tradycyjnie przyjmowanym w Urugwaju dla rozstrzygania konfliktów praw¹²². Jednocześnie, opisywana reguła w swej treści odtwarza rozwiązanie wyprowadzane pod rządem poprzedniej kodyfikacji z ogólnej normy kolizyjnej dotyczącej zdolności, zamieszczonej w d. art. 2393 urugwajskiego Kodeksu cywilnego. Różnica polega na tym, że w Ustawie Ogólnej z 2020 r. rozwiązanie to wyartykułowano *expressis verbis*¹²³. Co interesujące, ujęcie zdolności testowania jako odrębnej kategorii kolizyjnoprawnej nie jest techniką rozpowszechnioną w regionie. Wypada w tym miejscu wspomnieć, że szczególna norma kolizyjna dotycząca zdolności testowania występuje także w prawie paragwajskim¹²⁴ oraz argentyńskim¹²⁵.

Ponadto ustawodawca urugwajski ustanowił, w art. 32 Ustawy Ogólnej z 2020 r., szczególną normę dotyczącą długów spadkowych. Jest to norma merytoryczna. Wprowadza ona zasadę pierwszeństwa wierzycieli krajowych przed wierzycielami zagranicznymi, jeśli chodzi o zaspokojenie z dóbr majątkowych znajdujących się w chwili śmierci spadkodawcy na terytorium Urugwaju, przy czym przez wierzycieli krajowych należy rozumieć tych, na rzecz których świadczenia powinny zostać spełnione w Urugwaju, natomiast przez wierzycieli zagranicznych — tych, na rzecz których świadczenia powinny zostać spełnione za granicą. Zasada ta wprawdzie stanowi nowość w stosunku do dawnej regulacji pochodzenia krajowego, jednak była ona już wcześniej znana prawu prywatnemu międzynarodowemu obowiązującemu w Republice. Pierwowzorem przytoczonej zasady jest bowiem rozwiązanie z art. 46 Traktatu z Montevideo z 1889 r. oraz z art. 46 Traktatu z Montevideo z 1940 r.¹²⁶ Swą podstawę zaś ma ona w założeniu, że wierzyciele krajowi opierają swoje oczekiwania na wiedzy o majątku dłużnika położonym w Republice¹²⁷.

Opisane wyżej pierwszeństwo nie dotyczy wiarygodności zabezpieczonych rzeczowo na dobrach majątkowych spadkodawcy. Dla dojścia do głosu tego wyjątku nie ma znaczenia, gdzie powinno być spełnione świad-

¹²¹ Zob. R.B. Santos Belandro, *Ley general...*, s. 693.

¹²² C. Fresnedo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 43.

¹²³ Ibidem, s. 172—173.

¹²⁴ Art. 2609 paragwajskiego Kodeksu cywilnego.

¹²⁵ Art. 2647 argentyńskiego Kodeksu cywilnego i handlowego.

¹²⁶ Zob. C. Fresnedo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 173; C. Fresnedo de Aguirre, *Actualización...*, s. 56—57; R.B. Santos Belandro, *Ley general...*, s. 676—677.

¹²⁷ Zob. C. Fresnedo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 173.

czenie będące przedmiotem wierzytelności ani — jak wyraźnie uściślono w omawianym przepisie — gdzie zostało zaciągnięte zobowiązanie.

W Ustawie Ogólnej z 2020 r. uregulowano też *explicite* właściwość prawa w kwestii kommorientów, co stanowi nowość w porównaniu z poprzednią kodyfikacją krajową, która nie ujmowała problemu kommorientów jako odrębnej kategorii kolizyjnoprawnej¹²⁸. I tak, zgodnie z normą z art. 18 kolejność zejścia śmiertelnego kommorientów ustala się według prawa właściwego dla stosunku prawnego, w odniesieniu do którego zachodzi potrzeba dokonania takiego ustalenia. Reguła ta jest konsekwencją zasady, wyrażonej w art. 17, zgodnie z którą „wszystko, co dotyczy istnienia osoby fizycznej”¹²⁹, podlega prawu miarodajnemu dla kategorii kolizyjnoprawnej, na potrzeby której ustala się istnienie (granice czasowe istnienia) danej osoby¹³⁰.

Nasuwa się spostrzeżenie, że ponieważ w urugwajskim prawie kolizyjnym dziedziczenie podlega prawu miejsca położenia poszczególnych dóbr majątkowych należących do spadku, a co za tym idzie w przypadku każdego z kommorientów możemy mieć do czynienia z wielością statutów spadkowych, rozwiązanie z art. 18 zastosowane na potrzeby rozstrzygnięć w sferze prawa spadkowego może prowadzić do bardzo skomplikowanych konfiguracji praw właściwych¹³¹. Stopień możliwych komplikacji potęgowany jest przy tym przez fakt, że domniemania dotyczące kommorientów ustanowione w różnych systemach prawnych mogą być trudne do pogodzenia z sobą¹³². Zwraca się też uwagę, m.in. w polskiej literaturze, że rozwiązania kolizyjne odwołujące się w kwestii kommorientów do *legis causae* (czyli prawa właściwego dla stosunków, w obrębie których skutki prawne zależą od tego, czy jedna osoba przeżyła drugą) nie wydają się pomocne, gdy chodzi o takie materie jak majątkowe stosunki małżeńskie czy ubezpieczenie na życie¹³³.

¹²⁸ C. Fresnedo de Aguirre, *Actualización...*, s. 34.

¹²⁹ Tłumaczenie za C. Fresnedo de Aguirre, *New Uruguayan...*, s. 341.

¹³⁰ Zob. C. Fresnedo de Aguirre, G.A. Lorenzo Idiarte, *Texto...*, s. 154—155.

¹³¹ Na problem ten słusznie zwraca uwagę R.B. Santos Belandro — zob. idem, *Ley general...*, s. 674—676.

¹³² Podobnie R.B. Santos Belandro, *Ley general...*, s. 676.

¹³³ Zob. M. Pazdan, w: *Prawo...*, 2018, kom. do art. 32 rozporządzenia spadkowego, s. 1243, nb. 24.

6. Osoby prawne

Unormowania międzynarodowego prawa osób prawnych przyjmowane w Ameryce Łacińskiej stanowiły przedmiot ożywionej debaty wśród przedstawicieli dawniejszej doktryny¹³⁴. Łatwo dostrzec, że znajduje się tam silny bastion teorii powstania osoby prawnej¹³⁵.

Do założeń wspomnianej teorii nawiązuje przyjęta w dniu 5 maja 1979 r. w Montevideo Konwencja międzyamerykańska o kolizjach praw w przedmiocie spółek handlowych¹³⁶, której stronami obok Urugwaju są: Argentyna¹³⁷, Brazylia, Gwatemala, Haiti, Meksyk, Paragwaj, Peru¹³⁸ oraz Wenezuela¹³⁹. Konwencja złożona jest z 15 przepisów, poprzedzonych zwięzłą preambułą. Istota międzynarodowego prawa spółek określona jest w siedmiu pierwszych postanowieniach tego aktu. Natomiast kolejne przepisy obejmują rozwiązania typowe dla każdej umowy międzynarodowej. Wolą umawiających się państw było stosowanie postanowień tej umowy w stosunku do spółek handlowych utworzonych zgodnie z prawem państwa-strony Konwencji (art. 1).

Szczególną uwagę przykuwa próba unormowania teorii powstania, podjęta w art. 2 Konwencji. W myśl normy z art. 2 ust. 1: „Istnienie, zdolność, działanie oraz rozwiązanie spółek handlowych podlega

¹³⁴ Zob. E. Rabel, *The Conflict of Laws: A Comparative Study*, vol. II, *Foreign Corporations: Torts: Contracts in General*, The University of Michigan Press, Ann Arbor, 1960, s. 141—150; S. Juncadella, *Establishing Branches of Foreign Corporations in Central America, Panama and British Honduras*, „University of Miami Inter-American Law Review” 1969, vol. 1, s. 21—31; J. Samtleben, *Die Interamerikanischen...*, s. 290—294.

¹³⁵ Zob. W. Klyta, *Teoria powstania osoby prawnej*, „Problemy Prawne Handlu Zagranicznego” 2000, T. 19/20, s. 167—185.

¹³⁶ Zob. N. Žitkevits, *Ujednolicenie części ogólnej prawa prywatnego międzynarodowego w Ameryce Łacińskiej na tle prawa Unii Europejskiej*, C.H. Beck, Warszawa, 2021, s. 331, przyp. 287. Polski przekład Konwencji — ibidem, s. 611—613.

¹³⁷ Regulacje argentyńskiego międzynarodowego prawa spółek wskazuje J. Samtleben — zob. idem, *Neukodifikation des Internationalen Privatrechts in Argentinien*, „Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts” 2016, Bd. 36, H. 3, s. 289—299.

¹³⁸ Peruwiańskie unormowania kolizyjnoprawne przedstawia J. Samtleben — zob. idem, *Neues IPR in Peru*, „Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht” 1985, Bd. 49, H. 3, s. 486—521.

¹³⁹ Dodać należy, że przepis art. 20 wenezuelskiej ustawy o p.p.m. stanowi: „Istnienie, zdolność do działań prawnych, funkcjonowanie i rozwiązanie osoby prawnej o charakterze prywatnym ocenia się wedle prawa miejsca jej założenia. Przez miejsce jej założenia rozumie się miejsce, gdzie zostały wypełnione formalne i materialne wymogi niezbędne do jej założenia”. Zob. T.B. de Maekelt, *Das neue venezolanische Gesetz über Internationales Privatrecht*, „Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht” 2000, Bd. 64, H. 2, s. 299—344; tekst ustawy ogłoszony ibidem, s. 358—381.

prawu miejsca, w którym zostały one utworzone” (hiszp. *la ley del lugar de su constitución*, ang. *the law of the place where they are constituted*). W art. 2 ust. 2 doprecyzowano pojęcie „prawo miejsca, w którym zostały one utworzone”. I tak, chodzi tu o prawo tego państwa, w którym dopełniono formalnych i merytorycznych wymogów przewidzianych dla powstania spółki (hiszp. *la del Estado donde se cumplan los requisitos de forma y fondo requeridos para la creación de dichas sociedades*).

Istotą kolejnej normy zasługującej na uwagę jest próba wyrażenia konstrukcji uznania spółek utworzonych zgodnie z prawem państwa-strony Konwencji. I tak, reguła z art. 3 ust. 1 Konwencji, ustanawiająca wymóg uznania w państwie-stronie Konwencji spółek prawidłowo założonych w innym państwie związanym Konwencją, nawiązuje do koncepcji uznania automatycznego (*de plano, ipso iure*)¹⁴⁰. Podjęto przy tym próbę rozwiązania złożonej kwestii z pogranicza „międzynarodowego prawa dowodowego” i międzynarodowego prawa spółek. I tak, norma z art. 3 ust. 2 Konwencji dotyczy skomplikowanej kwestii „dowodu powstania spółki”. Zgodnie z tą normą automatyczne uznanie (ang. *recognition as of course*) nie stoi na przeszkodzie żądaniu przez państwo, w którym spółka zabiega o uznanie (państwo uznania), by udowodniono istnienie spółki zgodnie z prawem państwa, w którym ona powstała (hiszp. *comprobación de la existencia de la sociedad conforme a la ley del lugar de su constitución*). Z kolei w art. 3 ust. 3 Konwencji wyrażono dość oczywistą zasadę, że „górną granicę” uznania zdolności zagranicznej spółki wyznacza zakres zdolności przysługującej spółkom handlowym w państwie uznania.

W Ustawie Ogólnej z 2020 r. przepisy międzynarodowego prawa osób prawnych zamieszczone zostały w rozdziale szóstym.

I tak, w art. 33 Ustawy Ogólnej z 2020 r. nawiązano do teorii powstania osoby prawnej. Podjęto przy tym, w art. 33 ust. 3, próbę doprecyzowania pojęcia „prawo państwa, w którym osoba prawna powstała”. Zgodnie z tą normą takim prawem jest prawo tego państwa, w którym dopełniono formalnych i merytorycznych przesłanek wymaganych do powstania osoby prawnej.

Z kolei w art. 34 ust. 1 Ustawy Ogólnej z 2020 r. zdefiniowano pojęcie miejsca zamieszkania (*domicilio*) osoby prawnej prawa prywatnego, nawiązując do kryterium głównej siedziby jej zarządu. Norma z art. 34 ust. 2 zaś reguluje kwestię miejsca zamieszkania oddziałów, filii lub przedstawicielstw utworzonych w jednym państwie

¹⁴⁰ Zob. W. Klyta, *Spółki kapitałowe w prawie prywatnym międzynarodowym*, Zakamycze, Kraków, 2002, s. 72—97.

przez osobę prawną, która ma miejsce zamieszkania w innym państwie.

Następne dwa unormowania dotyczą problematyki uznania, stanowiącej przedmiot wielu opracowań w doktrynie¹⁴¹. I tak, w art. 35 Ustawy Ogólnej z 2020 r. wyrażono zasadę automatycznego uznania (*ipso iure, de plano*) zagranicznych państw i osób prawnych prawa publicznego¹⁴², która to zasada stanowi kontynuację idei wysłowionej w art. 31 Kodeksu Bustamantego¹⁴³. Natomiast przepis art. 36 Ustawy Ogólnej z 2020 r. odnosi się do uznania osób prawnych prawa prywatnego. Myślą przewodnią tego przepisu jest automatyczne uznanie osób prawnych prawa prywatnego założonych zgodnie z postanowieniami prawa, które powołało je do życia. Zauważyć należy, że w art. 36 zd. 2 znalazła się wskazówka, że taka osoba prawna może podejmować działania odpowiadające celowi, w którym została założona, lub „do niej przynależne”, takie jak występowanie przed sądem.

Z kolei w art. 37 ust. 1 Ustawy Ogólnej z 2020 r., w nawiązaniu do koncepcji Traktatów z Montevideo¹⁴⁴, ustanowiono wymóg utworzenia przez osobę prawną prawa prywatnego stałego przedstawicielstwa w celu wykonywania działalności w Urugwaju¹⁴⁵, przy czym — co należy ocenić jako naturalne — takie przedstawicielstwo musi spełniać wymogi przewidziane przez urugwajski porządek prawny.

Przepis art. 37 ust. 2 Ustawy Ogólnej z 2020 r., na co warto zwrócić szczególną uwagę, przewiduje możliwość jedynie „niewłaściwego” przeniesienia siedziby¹⁴⁶. Osoba prawna prawa prywatnego, która zamierza dokonać procesu przeniesienia swej siedziby, musi zatem spełnić wymogi przewidziane dla jej powstania w ustawach obowiązujących w Urugwaju¹⁴⁷.

¹⁴¹ Zob. *ibidem*.

¹⁴² Wskazać należy, że do zasady tej nawiązano również w art. 2072 peruwiańskiego Kodeksu cywilnego. Zob. niemiecki przekład przepisów peruwiańskiego Kodeksu cywilnego z zakresu prawa prywatnego międzynarodowego autorstwa J. Samtlebena, opubl. w: „*Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*” 1985, Bd. 49, H. 3, s. 522—543.

¹⁴³ W myśl tej normy: „Każde umawiające się Państwo w swoim charakterze osoby prawnej, posiada zdolność nabywania praw cywilnych i zaciągania tegoż rodzaju zobowiązań na obszarze innych państw bez ograniczeń innych niż przewidziane przez prawo lokalne” — zob. polski przekład: *Konwencja o międzynarodowym prawie prywatnym krajów Ameryki Łacińskiej wraz Kodeksem Bustamantego*, Warszawa, 1965, s. 31.

¹⁴⁴ Zob. J. Samtleben, G.A. Lorenzo Idiarte, *Das Allgemeine Gesetz des Internationalen Privatrechts von Uruguay*, „*Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*” 2021, Bd. 85, H. 4, s. 839—840.

¹⁴⁵ *Ibidem*.

¹⁴⁶ Zob. W. Klyta, *Spółki...*, s. 104.

¹⁴⁷ Zob. J. Samtleben, G.A. Lorenzo Idiarte, *Das Allgemeine...*, s. 839—840.

Wreszcie, należy zauważyć swoistą dwutorowość urugwajskiej regulacji międzynarodowego prawa osób prawnych. Otóż w myśl normy z art. 38 Ustawy Ogólnej z 2020 r. przywołane wyżej przepisy nie znajdują zastosowania do spółek handlowych, które to spółki podlegają szczególnym unormowaniom — przepisom międzynarodowego prawa spółek zamieszczonym w ustawie o spółkach handlowych z 1989 r.¹⁴⁸

Wypada dodać, że poza przepisami tej ostatnio wspomnianej ustawy uzupełnieniem regulacji z zakresu międzynarodowego prawa osób prawnych ujętej w Ustawie Ogólnej z 2020 r. są:

- przepisy tytułu X urugwajskiego Kodeksu postępowania cywilnego z 1988 r., dotyczące międzynarodowej procedury cywilnej (art. 524—543)¹⁴⁹;
- przepisy międzynarodowego prawa upadłościowego zamieszczone w urugwajskiej ustawie o prawie upadłościowym z 2008 r.¹⁵⁰ (art. 239—247);
- urugwajska ustawa o międzynarodowym sądownictwie polubownym z 2018 r.¹⁵¹, wzorowana na unormowaniu z zakresu *soft law* mającym postać ustawy modelowej UNCITRAL z 1985 r.¹⁵²

7. Zakończenie

W świetle polskiego prawa prywatnego międzynarodowego stosujący prawo może brać pod uwagę obce normy kolizyjne tylko wyjątkowo i tylko w przypadkach przewidzianych przez normy prawa prywatnego międzynarodowego obowiązujące w Polsce¹⁵³. Jednakże autorzy niniejszego

¹⁴⁸ Ley de Sociedades Comerciales N° 16.060. Tekst ustawy dostępny na stronie: <https://www.impo.com.uy/bases/leyes/16060-1989> [Dostęp: 13.04.2023]. Informacja w języku niemieckim odnosząca się do zasadniczych uregulowań tej ustawy została zamieszczona w: „Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht” 1990, H. 4, s. 588—591.

¹⁴⁹ Przekład angielski unormowań z tego zakresu opubl. w: *Encyclopedia of Private International Law*, vol. 4, *Legal Instruments A—Z*, eds. J. Basedow, G. Rühl, F. Ferrai, P. de Miguel Asensio, Edward Elgar Publishing Cheltenham, 2017, s. 3943—3947.

¹⁵⁰ Ley de proceso concursal N° 18.387. Tekst ustawy dostępny na stronie: <https://www.impo.com.uy/bases/leyes/18387-2008> [Dostęp: 13.04.2023].

¹⁵¹ Ley de arbitraje comercial internacional N° 19.636. Tekst ustawy dostępny na stronie: <http://www.impo.com.uy/bases/leyes-originales/19636-2018> [Dostęp: 13.04.2023].

¹⁵² https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/modellaw/commercial_arbitration [Dostęp: 13.04.2023].

¹⁵³ Zob. M. Pazdan, *O niektórych osobliwościach poszukiwania prawa właściwego*, w: *Valeat Iustitia. Księga Pamiątkowa ofiarowana Księdzu Profesorowi Remigiuszowi*

opracowania żywią nadzieję, że owa próba przybliżenia Polskiemu Czytelnikowi urugwajskiej Ustawy Ogólnej z 2020 r., będącej rezultatem procesu kodyfikacyjnego trwającego 26 lat, stanowi, przynajmniej w pewnym zakresie, realizację idei przewodniej Międzynarodowych Kongresów Prawa Porównawczego, wyrażonej poprzez dawną paremię: *Doctrina generi humano ad meliora aditus sit* — „Przez wiedzę ku lepszemu dla ludzkości”¹⁵⁴.

Wypada dodać, że zamieszczone w Ustawie Ogólnej z 2020 r. regulacje natury kolizyjnoprawnej oddają ducha urugwajskiej doktryny prawa prywatnego międzynarodowego nawiązującej do tradycji multilateralnej i są symbolem stałego związku Urugwaju z międzynarodową wspólnotą państw¹⁵⁵. Jednocześnie, otwartą winno się pozostawić kwestię tego, w jakim zakresie i z jakim skutkiem omówione unormowania stanowią odpowiedź prawodawcy urugwajskiego na opisywane we współczesnej literaturze tendencje w kierunku „demokratyzacji” i zarazem materializacji prawa prywatnego międzynarodowego¹⁵⁶. W tym miejscu wypada zasygnalizować, po pierwsze, że w pewnym stopniu do tendencji tych nawiązują (niestanowiące przedmiotu niniejszego opracowania, z uwagi na ich złożony charakter) nowe urugwajskie regulacje międzynarodowego prawa kontraktów, statuowane w rozdziale IX Ustawy Ogólnej z 2020 r.¹⁵⁷, oraz po drugie, że próby podążania za tymi tendencjami dostrzec można w szczególności w przywołanych w niniejszym

Sobańskiemu, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, 2000, s. 339—350; idem, w: *System Prawa Prywatnego*, T. 20A, *Prawo prywatne międzynarodowe*, red. M. Pazdan, C.H. Beck, Warszawa, 2014, s. 22—23.

¹⁵⁴ Zob. H. Teixeira Valladao, *Prawo...*, s. 18—20.

¹⁵⁵ Zauważyć trzeba, że Ustawa Ogólna z 2020 r. rzeczywistnie w określonym stopniu zasadę, która sformułowana została przez Instytut Prawa Międzynarodowego na sesji odbywającej się w dniach od 17 do 26 kwietnia 1952 r. w Sienie, a która zakłada konieczność kształtowania przepisów prawa prywatnego międzynarodowego przez krajowych prawodawców w taki sposób, aby były one następnie „podatne” na postępującą „internacjonalizację”. Rezolucję, do której odwołano się powyżej, opisują: P.G. Vallindas, *A Plea for an International Legal Science*, „International and Comparative Law Quarterly” 1959, vol. 8, no. 4, s. 613—631; P. Neuhaus, *Die Grundbegriffe des Internationalen Privatrechts*, Berlin, Tübingen, 1962, s. 42.

¹⁵⁶ Zob. E. Vassilakakis, *Some Reflections on the Relationship between Private International Law and International Arbitration in Today's Globalized World*, „Zeitschrift für Europarecht, Int. Privatrecht und Rechtsvergleichung” 2022, H. 5, s. 216—221.

¹⁵⁷ Zob. E.F. de León, *The new Uruguayan private international law: an open door to party autonomy in international contracts*, „Uniform Law Review” 2021, vol. 26, s. 180—190, <https://doi.org/10.1093/ulr/unab007>. Z kolei próbę naszkicowania ogólnych tendencji wiążących się z ograniczeniem roli państwa we współczesnym świecie podjął Ch.J. Reid Jr. — idem, *Sovereignty in a Globalizing, Fragmenting World*, „University of St. Thomas Law Journal” 2021, vol. 17, issue 3, s. 481—520.

szkicu przepisach części ogólnej międzynarodowego prawa prywatnego (rozdział I Ustawy Ogólnej z 2020 r.) oraz w unormowaniach międzynarodowego prawa rodzinnego (rozdział IV Ustawy Ogólnej z 2020 r.).

Bibliografia

- Fernández Rozas J.C., *Uruguay estrena una Ley General de Derecho internacional privado* (17 noviembre 2020), 21 noviembre 2020, <https://fernandezrozas.com/2020/11/21/uruguay-estrena-una-ley-general-de-derecho-internacional-privado/> [Dostęp: 10.01.2023].
- Fresnedo de Aguirre C., *Actualización. Curso de Derecho Internacional Privado*, Fundación de Cultura Universitaria, Montevideo, 2021.
- Fresnedo de Aguirre C., *CIDIP*, in: *Encyclopedia of Private International Law*, vol. 1, eds. J. Basedow, G. Rühl, F. Ferrari, P. de Miguel Asensio, Entries A—H, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2017.
- Fresnedo de Aguirre C., *New Uruguayan General Act on Private International Law*, „Yearbook of Private International Law” 2020/2021, vol. 22, <https://doi.org/10.9785/9783504387587-016>.
- Fresnedo de Aguirre C., Lorenzo Idiarte G.A., *Texto y Contexto. Ley General de Derecho Internacional Privado N.º 19.920*, Fundación de Cultura Universitaria, Montevideo, 2021.
- Gutzwiller M., *Der Einfluß Savignys auf die Entwicklung des Internationalprivatrechts*, Collectanea Friburgensia, Veröffentlichungen der Universität Freiburg (Schweiz), Bd. 19, Freiburg, 1923.
- Juncadella S., *Establishing Branches of Foreign Corporations in Central America, Panama and British Honduras*, „University of Miami Inter-American Law Review” 1969, vol. 1.
- Kanning A.J., *Unification of Commercial Contract Law: The Role of Dominant Economy*, „Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht” 2021, Bd. 85, H. 2, <https://doi.org/10.1628/rabelsz-2021-0003>.
- Klyta W., *Spółki kapitałowe w prawie prywatnym międzynarodowym*, Zakamycze, Kraków, 2002.
- Klyta W., *Teoria powstania osoby prawnej*, „Problemy Prawne Handlu Zagranicznego” 2000, T. 19/20.
- de León E.F., *The new Uruguayan private international law: an open door to party autonomy in international contracts*, „Uniform Law Review” 2021, vol. 26, <https://doi.org/10.1093/ulr/unab007>.
- Lorenzo Idiarte G.A., *Derecho Internacional Privado Uruguayo Codificado. La Ley General de Derecho Internacional Privado. Ley N.º 19.920*, Fundación de Cultura Universitaria, Montevideo, 2021.

- de Maekelt T.B., *Das neue venezolanische Gesetz über Internationales Privatrecht*, „Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht” 2000, Bd. 64, H. 2.
- Martiny D., *Die kleinen Rechtssystem der Welt — Klein-, Kleinststaaten und Teilrechtsgebiete in der Rechtsvergleichung*, in: *Aufbruch nach Europa 75 Jahre Max Planck Institut für Privatrecht*, Hrsg. J. Basedow et al., Mohr Siebeck, Tübingen, 2001.
- Maćczyński A., *Dziedziczenie testamentowe w prawie prywatnym międzynarodowym. Ustawowe i konwencyjne unormowanie problematyki formy*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego CCCXXVI. Prace Prawnicze” 1976, z. 75.
- Neuhaus P., *Die Grundbegriffe des Internationalen Privatrechts*, Berlin, Tübingen, 1962.
- von Overbeck A.E., *Explanatory Report on the 1978 HCCH Matrimonial Property Regimes Convention*, The Permanent Bureau of the Conference, The Hague, 1978.
- Pallarés B., *El régimen de los bienes materiales en el derecho internacional privado argentino*, en: *O novo direito internacional: estudos em homenagem a Erik Jayme*, Orgs. C.L. Marques, N. de Araujo, Renovar, Rio de Janeiro, 2005.
- Pallarés B., *El régimen internacional del matrimonio en el derecho de los países del Cono Sur del Continente Americano*, Jornadas de derecho internacional, OEA, Secretaría General, Washington, 2002.
- Pazdan J., *Wybór prawa w rozporządzeniu spadkowym*, w: *Nowe europejskie prawo spadkowe*, red. M. Pazdan, J. Górecki, Wolters Kluwer, Warszawa, 2015.
- Pazdan J., *Wybór prawa w sprawach spadkowych w ustawie o prawie prywatnym międzynarodowym z 2011 roku*, „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” 2011, T. 9.
- Pazdan J., w: *System Prawa Prywatnego*, T. 20C, *Prawo prywatne międzynarodowe*, red. M. Pazdan, C.H. Beck, Warszawa, 2015.
- Pazdan M., *Dziedziczenie ustawowe w prawie prywatnym międzynarodowym. Metody regulacji właściwości prawa*, Uniwersytet Śląski, Katowice, 1973.
- Pazdan M., *O niektórych osobliwościach poszukiwania prawa właściwego*, w: *Valeat Iustitia. Księga Pamiątkowa ofiarowana Księdzu Profesorowi Remigiuszowi Sobańskiemu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, 2000.
- Pazdan M., w: *Prawo prywatne międzynarodowe. Komentarz*, red. M. Pazdan, C.H. Beck, Warszawa, 2018.
- Pazdan M., w: *System Prawa Prywatnego*, T. 20A, *Prawo prywatne międzynarodowe*, red. M. Pazdan, C.H. Beck, Warszawa, 2014.
- Poczobut J., *Równosc systemów prawnych w polskim prawie prywatnym międzynarodowym: iluzja czy rzeczywistość?*, „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” 2021, T. 28.
- Rabel E., *The Conflict of Laws: A Comparative Study*, vol. II, *Foreign Corporations: Torts: Contracts in General*, The University of Michigan Press, Ann Arbor, 1960.

- Reid Ch.J., Jr., *Sovereignty in a Globalizing, Fragmenting World*, „University of St. Thomas Law Journal” 2021, vol. 17, issue 3.
- Samtleben J., *Die Interamerikanischen Spezialkonferenzen für internationales Privatrechts*, „Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht” 1980, Bd. 44, H. 2.
- Samtleben J., *Der Kleinstaat Uruguay als Zentrum des Internationalen Privatrechts*, in: *Festschrift für Dieter Martiny zum 70. Geburtstag*, Hrsg. N. Witzleb et al., Mohr Siebeck, Tübingen, 2014.
- Samtleben J., *Neues IPR in Peru*, „Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht” 1985, Bd. 49, H. 3.
- Samtleben J., *Neukodifikation des Internationalen Privatrechts in Argentinien*, „Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts” 2016, Bd. 36, H. 3.
- Samtleben J., Lorenzo Idiarte G.A., *Das Allgemeine Gesetz des Internationalen Privatrechts von Uruguay*, „Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht” 2021, Bd. 85, H. 4.
- Santos Belandro R.B., *Ley general de Derecho internacional privado de la República Oriental del Uruguay 19.920, de 17 de noviembre de 2020: el texto y su contexto americano. Curso general*, Asociación de Escribanos del Uruguay, Montevideo, 2021.
- Sznajder-Peroń K., Twardoch P., *Normy części ogólnej prawa prywatnego międzynarodowego w dominikańskiej ustawie z 2014 roku*, „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” 2017, T. 20.
- Teixeira Valladão H., *Prawo Ameryki Łacińskiej*, przeł. H. Trammer, „Studia et Documenta” 1959, T. 18.
- Twardoch P., *Umowy małżeńskie w prawie prywatnym międzynarodowym*, C.H. Beck, Warszawa, 2019.
- Twardoch P., w: *System Prawa Prywatnego*, T. 20C, *Prawo prywatne międzynarodowe*, red. M. Pazdan, C.H. Beck, Warszawa, 2015.
- Vallindas P.G., *A Plea for an International Legal Science*, „International and Comparative Law Quarterly” 1959, vol. 8, no. 4.
- Vassilakakis E., *Some Reflections on the Relationship between Private International Law and International Arbitration in Today's Globalized World*, „Zeitschrift für Europarecht, Int. Privatrecht und Rechtsvergleichung” 2022, H. 5.
- Wautelet P., in : *Le droit européen des relations patrimoniales de couple. Commentaire des Règlements (UE) nos 2016/1103 et 2016/1104*, eds A. Bonomi, P. Wautelet, Bruylant, Bruxelles, 2021.
- Žitkevičs N., *Ujednolicenie części ogólnej prawa prywatnego międzynarodowego w Ameryce Łacińskiej na tle prawa Unii Europejskiej*, C.H. Beck, Warszawa, 2021.